

CULTUREEL

NIEUWS

INDONESIË 1950

DECEMBER 1950 JAARGANG 1 NO

3

CULTUREEL NIEUWS

INDONESIË 1950

Maandelijkse uitgave van de
Stichting voor de Culturele Samenwerking te Amsterdam
Redactie: J. J. Viottastraat 41, Amsterdam

INHOUD

December 1950

Het bibliotheek- en leeszaalwezen in Indonesië.

Godsdienst. Bey Arifin: Het Mohammedaanse en het Christelijke jaar. Een „Indonesische jaartelling”? Women Bible School. Scholen voor godsdienstleraar. Groot Seminarie te Malang geopend. Theologische School te Malang geopend. Nieuwe geestelijke stromingen in Midden-Java. Het Wereld-Islam-Congres.

Onderwijs. Soepadimi Djoewito: De problematiek van het analphabetisme in Indonesië. Muhd. Sadrie: Analphabetismebestrijding alleen is niet genoeg. Methode Laubauch in Indonesië. Bestrijding van het analphabetisme in Midden-Java. Onderwijspolitiek van de Eenheidsstaat. S. Bradjanegara: Instituut voor Onderzoek van Opvoeding en Onderwijs. Interview met dr Bahder Djohan. Invoering van algemene leerplicht. De Akademi Nasional bestaat een jaar. Opening van Economische Faculteit te Djakarta. Juridische Faculteit te Surabaya. Faculteit der Wis- en Natuurkunde te Bandung. Crisis van de Technische Faculteit te Bandung? Plannen voor een Rechts-hogeschool te Padang. Makassar behoudt de Economische Faculteit. Sobsi opent Universiteit voor Arbeiders. Scholen van de Partai Buruh te Bandung. Indonesische studenten naar Nederland. Indonesische intellectuelen naar Amerika. Taman Siswa heeft leerkrachten nodig. School voor Landmeters in Kediri. Scholen voor Typografisch Onderwijs. Steun van de Unesco aan Aziatische landen.

Sociale vraagstukken. Problemen der vrouwenbeweging. S. Muslimah: De vrouw in het batikbedrijf. Kinderzorg. Een jongensstad bij Djakarta. Unicef-programma voor kindergezondheid. Bond van Indonesische artsen.

Kunst en Cultuur. Asby: De film in Indonesië. Filmliga Indonesië. Nieuwe films. Film over Jogja. Desabewoners voor de film. „Zes uren in Jogjakarta”. Nieuwe film over Bali. De film „10 November”. Het Staatsfilmbedrijf. Film-censuur wordt verscherpt. Suasana Indonesia. Tentoonstelling van beeldende kunst te Solo. Gesprek met R. Banu Iskandar.

Literatuur over Indonesische taalkunde (1940–1945)

Vignetten van Baharudin

HET BIBLIOTHEEK- EN LEESZAALWEZEN IN INDONESIË

Toen Jacobus Bontius die te Leiden in de letteren en medicijnen gepromoveerd was, Coen in 1627 herwaarts vergezelde, nam hij — naar de geschiedenis verhaalt — ongeveer twee duizend goed geselecteerde boeken mee. Boekenliefhebbers en boekenbezitters zijn hier wel altijd geweest. Maar boeken werden nog slechts sporadisch en door enkele personen als een levensbehoefte gewaardeerd. Van min of meer systematisch gerangschikte verzamelingen was vóór 1800 nog zo goed als geen sprake.

Een boekhandel kon hier niet bestaan. Een drukker van plakaten (regeringsbesluiten) en godsdienstige boeken, die in 1668 zijn bedrijf opende, verkocht wel tegelijk boeken die hij uit het vaderland liet komen, maar dit had nog weinig te betekenen.

De eerste verzameling van boeken die door de bezitter ook aan anderen ter beschikking werden gesteld, was die van gouverneur-generaal Pieter de Carpentier (1623–1627); hij schonk haar bij zijn repatriëring aan de kerk. Gouverneur-generaal mr Diederik Durven (1729–1732) liet bij zijn vertrek naar Holland zijn boeken achter in het Kasteel van Batavia.

Eerst in 1834 ontstond de eerste georganiseerde boekhandel. Een zekere P. van der Meer, hoofdopziener bij de Landsdrukkerij, maakte per advertentie in de *Javase Courant* bekend, dat hij zich beschikbaar stelde voor het laten overkomen van boeken uit Europa tegen een commissie van 10 %. Na zijn overlijden werd de zaak voortgezet door mr J. J. Brest van Kempen, directeur van de Landsdrukkerij, die aan de commissiehandel een boekverkoperij verbond. Hij staakte haar echter reeds in 1838: het zaakje floreerde blijkbaar niet voldoende. De aanwezige boeken liet hij publiek veilen.

Een andere opziener bij de Landsdrukkerij, een zekere H. L. E. Chun, opende in 1836 een leesbibliotheek, die drie jaren later gecombineerd werd met de door J. C. Cijfveer en Co op Molenvliet geopende leesbibliotheek en boekenaffaire. In 1841 werd aan dit bedrijf een drukkerij verbonden.

De oudste systematisch georganiseerde bibliotheek hier te lande was die van het Bataviaasch Genootschap tot Nut van het Algemeen, tot oprichting waarvan in 1778 de stoot was gegeven door mr J. C. M. Radermacher, de schoonzoon van de gouverneur-generaal De Klerk. Het Genootschap stelde zich aanvankelijk ten doel de verbreiding van het Evangelie, welke taak evenwel meer en meer aan de Regering werd overgelaten.

Het Genootschap zocht toen een arbeidsveld op het gebied der sociale en wetenschappelijke aangelegenheden, het aanleggen van verzamelingen en de vorming van een bibliotheek. Raffles, die in een en ander veel belang stelde, besliste dat bij het afbouwen van de sociëteit De Harmonie een ruimte beschikbaar gesteld zou moeten worden voor een museum, een bibliotheek en een vergaderzaal. De secretaris van het Genootschap werd als bibliothecaris aangewezen.

Op de hierdoor gelegde grondslag werd geleidelijk voortgebouwd. De bibliotheek genoot in het bijzonder de belangstelling van de voorstanders van een liberaal-koloniale politiek: mannen als ds W. R. baron van Hoëvell, dr P. Bleeker, dr W. Bosch e.a. Dr Bleeker stelde in 1846 de eerste catalogus samen. In 1864 verscheen een nieuwe catalogus, samengesteld door de bekende archivaris en historicus mr J. A. van der Chijs. De bibliotheek werd later ondergebracht in het bekende museum aan het Koningsplein West. Het Genootschap veranderde zijn naam in Bataviaasch Genootschap voor Kunsten en Wetenschappen.

Deze bibliotheek is de grootste hier te lande en omvat bijna 400.000 delen, hoofdzakelijk werken op het gebied van de taal-, land- en volkenkunde, niet alleen van Indonesië, doch ook van elders. Na de stichting van de Rechtshogeschool werd de boekerij daarvan onder het beheer van die van het Genootschap gesteld, een combinatie die het algemeen karakter der boekenverzameling uiteraard ten goede kwam.

De bibliotheek is steeds voortreffelijk beheerd en bevat een schat van wetenswaardigs. Volgens een oude wettelijke bepaling moet van alle hier te lande verschijnende werken een tweetal exemplaren aan de bibliotheek van het Genootschap gezonden worden. Er is bovendien een prachtige verzameling van alle couranten en periodieken die hier in de loop der jaren verschenen zijn.

Na de bibliotheek van het Bataviaasch Genootschap was vóór de oorlog de omvangrijkste die van het Departement van Verkeer en Waterstaat, het voormalig Departement van Gouvernementsbedrijven, te Bandung. Tijdens het bewind van gouverneur-generaal Van Limburg Stirum

werd besloten tot de bouw van een groot centraal kantoor voor het Departement van G.B., waarbij gerekend werd op het onderbrengen van de gecombineerde boekerijen van de onder het departement ressorterende diensten en bedrijven: de S.S., de P.T.T., de Mijnbouw, de Zoutregie, de Dienst voor Waterkracht en Electriciteit.

Toen later het Departement der Burgerlijke Openbare Werken van Batavia naar Bandung werd overgebracht en het Departement van Verkeer en Waterstaat ontstond, werd de boekenschat met die uit Batavia vermeerderd. Deze centrale bibliotheek kwam te staan onder het beheer van de heer J. A. J. Vermaat, die voor uniforme catalogisering zorgde volgens het decimale classificatiestelsel, een enorm werk dat jaren in beslag nam, doch de moeite meer dan overvloedig loonde. De inrichting van de bibliotheek deed voor die van bibliotheken in Europa niet onder. Zij omvatte vóór de oorlog ongeveer 250.000 delen; de technische werken vormden een kern, doch de boekerij bezat ook een schat van boeken op sociologisch, politiek en juridisch gebied en complete jaargangen van algemene tijdschriften. Zo was er de volledige collectie van het *Tijdschrift voor Neêrland's Indië*, dat in 1838 door ds Van Hoëvell werd opgericht, in 1881 samensmolt met *De Indische Gids* en in 1901 definitief werd opgeheven.

Deze prachtige boekerij is thans onttakeld. Toen na de oorlog het hoofdkantoor van het departement naar Djakarta werd overgebracht, achtte de departementsleiding het noodzakelijk dat ook de centrale bibliotheek derwaarts zou verhuizen. Protesten mochten niet baten. Deze bibliotheek is de enige in Bandung, waar wetenschapsbeoefenaars terecht kunnen, terwijl te Djakarta voldoende gelegenheid bestaat tot het lenen van boeken die bij studie nodig zijn. De studenten van de Technische Hogeschool behoorden tot de ijverige bezoekers. Bovendien zijn de hoofdkantoren van S.S. en P.T.T. opnieuw naar Bandung overgebracht. Welke zin de overbrenging naar Djakarta heeft, waar geen gebouw beschikbaar is om de boekerij onder te brengen, zodat ze nu opnieuw versnipperd en voor een groot deel ingepakt bewaard zal moeten worden, is niet duidelijk; zo wordt een kostbare boekenschat onbereikbaar gemaakt. Het is te hopen, dat ten bate van de Bandungse belangstellenden van bovenaf zal worden ingegrepen om de bibliotheek voor deze stad te behouden.

Belangrijke en waardevolle boeken bevatten vóór de oorlog ook de bibliotheek van de algemene secretaris te Bogor en die van het Departement van Economische Zaken, die er na de overbrenging van het hoofdbureau naar Djakarta gebleven is. Elk departement van algemeen bestuur te Batavia had trouwens zijn eigen min of meer

deskundig beheerde boekerij, en verder het Centraal Kantoor voor de Statistiek, het Departement van Marine e.a. Het Departement van Oorlog had te Bandung een mooie bibliotheek en ook de Technische Hogeschool bezit een boekerij, welker beheer thans in bekwame handen berust.

De taak der coördinatie dezer boekerijen ging evenwel de krachten van hen, die zich er voor beschikbaar stelden, te boven. Later werd zij overgenomen door het wetenschappelijk comité, een semi-officiële instelling, die een academicus met de arbeid belastte. De oorlog maakte aan de werkzaamheden een einde. Ook in Semarang en Surabaya werden openbare leeszaal en bibliotheken gesticht.

De Regering beschouwde het brengen van geschikte lectuur onder de Indonesische bevolking als haar taak, vooral nadat in 1906 het volks-onderwijs door de stichting van desa-scholen en gouvernementsscholen 2de klasse werd verbeterd. In 1908 werd de Commissie voor de Volkslectuur onder leiding van dr H. D. Rinkes ingesteld, die de oprichting van volksbibliotheken als een deel van haar taak had te beschouwen.

Intussen werd deze arbeid ook door Indonesische verenigingen zelfstandig ter hand genomen. In het bijzonder de Vereniging Moham-madyah maakte zich op dit gebied verdienstelijk.

Men ziet, dat het niet zo heel weinig is wat op dit arbeidsveld hier te lande in de loop der jaren tot stand werd gebracht. Zal het gehandhaafd worden?

In deze jaren van moeilijkheden op maatschappelijk gebied openbaart zich de neiging de betekenis van goed voorziene en beheerde bibliotheken te laag aan te slaan. En er is voor allerlei zaken zoveel geld nodig, dat voor het bibliotheek- en leeszaalwezen maar weinig beschikbaar kan worden gesteld. Wij hebben het gezien in de jaren omstreeks 1930, toen de algemene malaise ook op dit gebied diep invrat.

In Europese kringen heerst bij velen de misvatting, dat deze arbeid eigenlijk enkel of voornamelijk waarde heeft voor de Nederlanders hier te lande, die op punt van bereikbaarheid van goede lectuur in het vaderland verwend waren geraakt.

Een deskundige op Nederlands-Indisch bibliotheekgebied, die in 1934 met verlof in Nederland vertoefde, gaf in *Bibliotheekleven* een overzicht van hetgeen hier toch bestond en waarschuwde in dat artikel, dat wij ons wel moesten realiseren, dat al deze instellingen alleen waarde hadden voor een klein deel van de bewoners van deze Archipel, en wel de Europese, de geïmporteerde bevolking. En zij verwachtte, als de malaise-jaren voorbij zouden zijn, een opleving

alleen van een hernieuwde instroming van Europese werkkrachten.

Deze opvatting ondervond van andere Europese zijde, met name van die van een medewerker van de *Indische Courant* in Surabaya, tegenspraak. Op het punt van weet- en leergierigheid doet een verrassend grote groep Indonesiërs voor de import-Europeanen niet onder. Bovendien moet men zich van de studielust van uitgezonden Europeanen geen overdreven voorstelling maken.

Sprak men jonge academici, die voor de Indische dienst waren uitgezonden, dan bleken de algemene ontwikkeling en de algemene belangstelling over het geheel juist bedroevend te zijn. De studie in Nederland is zozeer vakstudie geworden, dat zelfs een neiging tot zoeken van kennis en begrijpen buiten het gebied van het speciale vak in de meeste gevallen ontbrak. Als men hen over Goethe of over Shakespeare sprak, stuitte men op een muur van onwetendheid. Van zulke mensen moest het bibliotheek- en leeszaalwezen hier te lande het stellig niet hebben.

En in tegenstelling daartoe was juist de belangstelling van de zijde van Indonesische jongeren groot en verheugend. Daar kunnen de uitleenbureau's van de grote bibliotheken te Djakarta en Bandung van meepraten. Het aantal dezer Indonesische lezers en leners nam voortdurend toe. Het was destijds, toen van soevereiniteitsoverdracht nog niet werd gedroomd, al duidelijk dat het bibliotheekwezen alleen toekomst zou kunnen hebben, als de stroom van Indonesische lezers zou aanzwellen.

Waar met ijver en opgewektheid aan de maatschappelijke ontwikkeling van een land met zo grote ontwikkelingsmogelijkheden wordt gewerkt, daar vinden de leiders van het maatschappelijke leven stimulans en steun in raadpleging van wetenschappelijke werken. Juist in betrekkelijk jonge landen als Noord-Amerika, Canada, Japan bloeide en bloeit het bibliotheekwezen. Niet van instroming van import-Europeanen zullen de bibliotheken het in de toekomst moeten hebben, maar van de eigen sociaal-economische ontwikkeling, die op eigen Indonesische krachten zal steunen.

Uit: *Nieuwsgier* van 28 Maart en 6 April 1950

Het Mohammedaanse en het Christelijke jaar

Op Vrijdag, 13 October 1950 was het tegelijkertijd 1 Muharram¹ 1370, dat is het Moslims Nieuwjaar. Eigenlijk is 1950 geen „Christelijk” jaar, evenmin als 1370 een „Mohammedaans” jaar is. Het jaartal 1370 wordt gerekend naar de kringloop van de maan om de aarde, 1950 naar de loop van de aarde om de zon. Maar omdat alle godsdienstige gebruiken in de Islam naar deze maanjaartelling worden gemeten, gebruikt men de term „Mohammedaans jaar” en omdat alle Christelijke godsdienstige feesten naar het zonnejaar worden bepaald, noemt men dat het Christelijke jaar.

In de Koran staat het woord van Allah, dat God van den beginne tot de huidige dag het aantal maanden op 12 heeft gesteld. Ook de Christelijke jaartelling kent 12 maanden en daarom mag men beide gebruiken, zowel Christenen als Moslims; alleen bij godsdienstige feesten en gebruiken bezigt men zijn eigen jaartelling.

De Mohammedaanse vasten is verplicht in de maand Ramadan² en de bedevaart in de maand Zulhidjdjah³, maar deze maanden vallen niet samen met de maanden van de Christelijke jaartelling, omdat het Mohammedaanse jaar 11 of 12 dagen korter is dan het Christelijke.

Het Mohammedaanse jaar wordt berekend naar het aantal malen, dat de maan om de aarde cirkelt gedurende de tijd dat de aarde haar baan om de zon beschrijft. Eén kringloop van de maan duurt 29 dagen, 12 uur, 44 minuten en 3 seconden. Omdat dit iets meer dan 29½ dag is, is de lengte van de Mohammedaanse maanden afwisselend 29 en 30 dagen, de lengte van het jaar 354 dagen.

De duur van de maansomwenteling is echter 44 min en 3 seconden langer dan 29½ dag. In 30 jaar bedraagt dit verschil 11 dagen. Daarom zijn er in 30 jaar tijds 11 jaren van 355 dagen (schrikkeljaren), en wel het 2de, 5de, 7de, 10de, 13de, 15de, 18de, 21ste, 24ste, 25ste en 29ste, nadat men het jaartal door 30 heeft gedeeld. Deelt men het huidige jaartal 1370 door 30, dan is de rest 20. Het getal 20 komt in bovenstaande serie niet voor, dus 1370 is een gewoon jaar. Het volgend jaar, 1371, laat na deling door 30 een rest van 21 en is dus een schrikkeljaar van 355 dagen. In zulk een „lang” jaar wordt de maand Zulhidjdjah, die gewoonlijk 29 dagen telt, 30 dagen.

Het is moeilijk het begin van een maand vast te stellen, terwijl dat

toch zeer belangrijk is voor het begin van de vastenmaand. De Mohammedaanse maand begint, als zon, maan en aarde in één lijn vallen. Dit komt eenmaal per maand voor, ofwel eenmaal in de 29 dagen 12 uur, 44 minuten en 3 seconden, soms overdag, soms 's nachts. Bij deze constellatie, Idjtimak genaamd, staat de maan tussen aarde en zon in, zodat wij haar niet kunnen zien doordat de zijde van de maan die het zonlicht vangt en weerkaatst, naar de zon is gekeerd, dus van de aarde af.

Valt de Idjtimak na de dageraad, dan wordt de dag niet bij de nieuwe maand gerekend, al vermeldt de kalender ook een nieuwe maand. Daardoor wijken het werkelijke begin en einde van een maand dikwijls van de kalender af. Ieder jaar is er dan ook verschil van mening over begin en einde van de vastenmaand.

Mensen die niet met sterrenkunde en tijdsrekening op de hoogte zijn, beweren dikwijls, dat de Mohammedaanse tijdrekening daarom onzeker is en dat Mohammedanen van meningsverschillen houden. Anderen hebben wel eens voorgesteld vaste kalenderdata te bepalen om van de onzekerheid af te zijn. Hiermee toont men, dat men de door de Mohammedaanse leer voorgeschreven berekening niet begrijpt. De bepaling van jaar en maand berust geheel op reële waarnemingen, anders dan de Christelijke jaartelling, want ik weet niet, waarom de Christelijke maanden nu eens 28, dan weer 29 en 30 en 31 dagen lang zijn. Het Christelijke jaar wordt bepaald naar de kringloop van de aarde om de zon, die zich in 365 dagen, 5 uur, 49 minuten en 12 seconden voltrekt. Het jaar is bepaald op 365 dagen. De overige 5 uren, 49 minuten en 12 seconden maken in vier jaren bijna één dag uit, en daarom wordt elk vierde jaar een schrikkeljaar van 366 dagen, behalve de honderdtallen.

Alleen de honderdtallen die door 400 deelbaar zijn, zijn schrikkeljaren. Dit heeft men in 1582 ontdekt en om de fout goed te maken, heeft men, onder bekrachtiging van Paus Gregorius XIII, in dat jaar van 5 October 15 October gemaakt.

Dit is een heldere en nauwkeurige berekening, alleen is het niet duidelijk, waarom de maanden nu eens 31, dan weer 30 en soms 28 of 29 dagen lang zijn. Dit berust op traditie, niet op berekening.

De Christelijke jaartelling is van algemeen belang, omdat zij berust op de schijnbare beweging van de zon, die de seizoenen bepaalt. De Mohammedaanse telling is voor Mohammedanen van niet minder belang, omdat de godsdienstige gebruiken er door bepaald worden. Naast deze twee heeft men nog andere tellingen, zoals de Chinese en de Javaanse.

De jaartelling is van zoveel belang voor mens en samenleving, dat het ons past God te danken, die dit alles gemaakt heeft.

Uit: *Berita* (Surabaja) van 12 Oct. 1950

Bey Arifin

¹ De eerste maand van het Moh. jaar.

² De negende maand van het Moh. jaar.

³ De twaalfde maand van het Moh. jaar.

Een „Indonesische jaartelling”?

In Bandung is, volgens *Aneta*, opgericht een Panitia Perajaan Tahun Baru Indonesia (Comité ter viering van het Indonesische Nieuwe Jaar), dat 1 Sura 1882, samenvallend met 1 Muharram, de eerste dag van de eerste maand van de Arabische jaartelling, wil vieren. Het comité heeft besloten om 13 October te vieren als de dag van 1 Sura van de Adji Saka Hindu 1882, dat is de autochtone jaartelling in Indonesië, die in het verleden door het Hinduïsme werd ingevoerd. 1 Sura valt toevallig samen met 1 Muharram van de Arabische jaartelling. Het comité heeft daarom besloten een verzoek te richten aan de Regering om 13 October te vieren als een nationale dag, niet in de hoedanigheid van 1 Muharram, doch in die van 1 Sura, die volgens het comité als de eerste dag van de autochtone Indonesische nationale jaartelling te beschouwen is.

Er is een telegram gestuurd aan president Soekarno, waarin hem wordt verzocht op 1 Sura een radiorede te houden in verband met het „Indonesische nationale nieuwe jaar” en instructies uit te vaardigen aan de gouverneurs en andere bestuursambtenaren om op de „nationale nieuwjaarsdag” recepties te houden. Het comité meent, dat het vrije en soevereine Indonesië, dat reeds een eigen nationale vlag, een eigen nationale taal en een eigen volkslied heeft, ook een eigen nationale jaartelling dient te hebben, die reeds uit vervlogen eeuwen dateert, en wel de Adji Saka Hindu, die op 13 Oct. 1950 precies 1882 jaren zal tellen.

Women Bible school

Op 1 November 1950 zal door de Christenkerk van Oost-Java een Women Bible School worden geopend met een cursus van vier maanden. Vrouwen, gehuwd of ongehuwd, van elke nationaliteit of landaard, kunnen worden toegelaten, op aanbeveling van de betrokken gemeente. Het onderwijs omvat huishoudelijke bezigheden, huwelijk, economie, gezondheidsleer, karaktervorming, bijbelkennis, Zondags-

school en huisbezoek, kerkgeschiedenis, sociaal werk etc. De cursus wordt geleid door mevrouw K. Bezoen en mej. Chr. Slotemaker de Bruine, bijgestaan door een aantal dames, echtgenoten van predikanten, godsdienstleraren en docenten van de Theologische School.

Uit: *Malang Post* van 26 Sept. 1950

Scholen voor godsdienstleraar

Het Ministerie van Opvoeding, Onderwijs en Cultuur en dat van Godsdienstzaken hebben gezamenlijk een bekendmaking uitgegeven, waarin wordt gezegd, dat de Regering haar volle aandacht wijdt aan de verzorging van de godsdienst die door het grootste deel van het volk wordt beleden, de Islam.

In Oost-Java is de Dienst voor Godsdienstzaken in verband hiermede reeds bezig maatregelen te treffen voor de opleiding van godsdienstleraren, ten einde het peil van het godsdienstonderwijs te verbeteren. In iedere residentiehoofdplaats zal een School voor Godsdienstleraren worden geopend (S.G.A.I. = Sekolah Guru Agama Islam) en in de provinciehoofdplaats Surabaja bovendien een School voor Rechts- en Godsdienstleraren (S.G.H.A.I. = Sekolah Guru Hakim dan Agama Islam).

De S.G.A.I. heeft twee afdelingen, nl.: 1. een korte cursus van twee jaar, waartoe leerlingen van de S.M.P. (onderbouw van de Middelbare School) of Sanawyah (Middelbare Godsdienstschool) worden toegelaten; 2. een lange cursus van 5 jaar, waar abituriënten van de volksschool of de Ibtî Da'iyah (Lagere Godsdienstschool) worden toegelaten.

De S.G.H.A.I. omvat een cursus van vier jaren, en neemt eveneens abituriënten op van SMP en Sanawyah, die worden opgeleid tot leraar, godsdienstleraar of wetgeleerde bij de rechterlijke macht. Elke afdeling zal om te beginnen 40 leerlingen opnemen. De leerlingen van de S.G.A.I. ontvangen een maandelijks toelage van f 60,—, die van de S.G.H.A.I. f 90,—.

Uit de inschrijvingscijfers blijkt, dat de belangstelling bevredigend is, vooral in Kediri hebben velen zich opgegeven. Een grote moeilijkheid is het vinden van geschikte leraren en de benodigde schoolgebouwen. Hiernaast heeft de Dienst voor Godsdienstzaken het initiatief genomen voor een schriftelijke cursus voor de vorming van leraren voor godsdienstscholen. De cursus, die zes maanden duurt, omvat paedagogie en psychologie en wordt door een schriftelijk examen afgesloten.

Uit: *Merdeka* van 29 Sept. 1950

Groot Seminarie te Malang geopend

In Malang is het Groot Seminarie geopend, onder leiding van pater H. J. Denteneer, gevestigd aan de Djalan Geredja 2. Er zijn 10 studenten. De inrichting zal geestelijken opleiden voor het vicariaat Malang, Besuki en Madura. In de toekomst zullen hier ook de Nederlandse studenten, die bestemd zijn voor het werk in Indonesië, hun opleiding kunnen genieten.

Voorts is er door de Katholieke Missie te Malang een cursus ter opleiding voor de acte M.O.-B.I. opgericht. De opleiding duurt twee jaar en zal bevoegde leerkrachten afleveren voor de middelbare school.

Uit: *Merdeka* van 29 Sept. 1950

Theologische School te Malang geopend

Op 2 October werd te Malang een Theologische School geopend, waarbij vertegenwoordigers van de resident en de burgemeester van Malang, voorts de voorzitter van de Protestantse Kerk-Synode van Oost-Java, ds Mardjo Sir, een vertegenwoordiger van het Kantoor voor Godsdienstzaken in Oost-Java en vertegenwoordigers van andere kerken aanwezig waren.

Ds Mardjo Sir verklaarde in zijn rede, dat de opening van de school geheel in overeenstemming was met het streven van de staat, zoals vervat in Staatsblad no 10/1949, nl. het verwezenlijken van de religieuze grondslagen van de maatschappij. Op de Theologische School zullen de leerlingen niet alleen worden opgeleid tot predikanten voor de gemeenten, maar ook voor officiële functies als vloot- of legerpredikant. Het aantal leerlingen bedraagt 18, abituriënten van de S.M.P. (Onderbouw Middelbare School), terwijl de opleiding vier jaren duurt.

Vóór het openen van de school heeft men te kampen gehad met vele moeilijkheden, daar er geen docenten en predikanten beschikbaar waren. Maar met steun van de Zending wordt nu getracht zo spoedig mogelijk een doctor in de theologie uit te zenden om onderwijs te geven aan genoemde school, terwijl ook uit Australië een theoloog zal worden uitgezonden.

Uit: *Merdeka* van 7 Oct. 1950

Nieuwe geestelijke stromingen in Midden-Java

Volgens de afdeling Godsdienstzaken van de Daerah Istimewa Jogja is er de laatste tijd een opleving te bespeuren van verschillende geeste-

lijke stromingen. De centra zijn in het bijzonder Jogja, Kedu en Banjumas. De opleving heeft een reeks verenigingen doen ontstaan, die ieder een bijzondere geestelijke grondslag hebben. De namen van de verenigingen duiden min of meer op hetgeen men voorstaat, bijv.: Agama Indonesia Hak (de rechtmatige Indonesische godsdienst), Hidup Benar (het waren leven), Ummat Muhammad Manunggal (Volgelingen van Muhammad de Enige), Puami of Perkumpulan Ummat Adam Makripat Indonesia (Vereniging van Adams nazaten). Op 8 October jl. hebben de geestelijken in Jogja vergaderd, waar werd besloten de Regering te verzoeken klare taal te spreken aangaande godsdienstzaken. Daar bovengenoemde stromingen eigen voorschriften hebben, bijvoorbeeld ten aanzien van het huwelijk, is het niet meer dan vanzelfsprekend dat de Regering hieraan aandacht schenkt.

De Puami staat onder leiding van een zekere Sastrosowignjo, dorpschrijver van Muntilan, die reeds 80 jaar oud is. De vereniging werd door zijn leerlingen opgericht en heeft de Islam als grondslag. Volgens mededeling van de leider zouden er thans 65000 leerlingen zijn in geheel Indonesië.

In verband met deze stromingen verklaart het hoofd van de afdeling Godsdienstzaken, H. Fachrid Maruf, dat zij niet los te denken zijn van de verwarring door de oorlog veroorzaakt. Deze geestelijke verwarring die ook veroorzaakt wordt door de economische nood, heeft tot gevolg dat men behoefte voelt aan een geestelijk houvast in het leven. Bij het tegengaan van stromingen, die niet in overeenstemming zijn met de godsdienst en die vaak de openbare orde verstoren, dringt hij aan op intensieve voorlichting met een stelselmatige bestrijding van het analphabetisme.

Uit: *Nasional* (Jogja) van 21 Oct. 1950

Het Wereld-Islam-Congres

Het secretariaat van het Indonesische Muslimin-Congres stelt op het ogenblik een Indonesische delegatie samen voor het Wereld-Islam-Congres, dat eind December 1950 in Karachi zal worden gehouden. Naar *Antara* verneemt, staat het vast dat dr Sukiman, voorzitter van de Masjumi, de delegatie zal aanvoeren. Voor de leden van de delegatie wordt een keuze gedaan uit een aantal kandidaten, onder wie de oud-minister dr Abu Hanifah en vertegenwoordigers van de G.P.I.I., de P.I.I. en de vrouwenorganisatie worden genoemd. De delegatie zal omstreeks 25 December uit Djakarta vertrekken.

Ter gelegenheid van het Wereld-Islam-Congres zal er een tentoonstelling van Islamitische kunst gehouden worden, waaraan ook Indonesië zal deelnemen, terwijl de stichting van een centraal museum van de Islam voorbereid wordt. Op de Congres-agenda heeft het werkcomité te Karachi een aantal suggesties geplaatst, zoals het ontwerpen van een grondwet voor het Congres; de vorming van een internationaal Rode Kruis voor Islamitische landen; de stichting van een Islamitische federatie voor opvoedkundige en sociale doeleinden, die zich ten doel stelt de uitwisseling van Islamitische hoogleraren, het verstrekken van beurzen e.d.; het tot standbrengen van coördinatie en samenwerking tussen Islam-landen op economisch gebied en ten slotte het opstellen van een ontwerp-grondwet voor een Islamitische staat.

De problematiek van het analphabetisme in Indonesië

De wijzigingen in de laatste jaren in Indonesië, vooral op staatkundig gebied, hebben er toe geleid, dat de belangstelling voor het politieke, economische, sociale en culturele leven in hoge mate is toegenomen. Hoe verheugend dit feit op zichzelf ook is, toch mogen de moeilijkheden niet over het hoofd worden gezien. Dit geldt in het bijzonder de culturele aspecten van de Indonesische samenleving.

Men mag zich niet blind staren op politieke en economische vraagstukken, terwijl de hiaten in de volksontwikkeling zich hoe langer hoe scherper aftekenen tegen de culturele achtergrond.

Het volksontwikkelingswerk is niet overal ter wereld gelijk. In de landen, waar nagenoeg geen sprake is van analphabetisme, zoals West-Europa, heeft het volksontwikkelingswerk een vergevorderd stadium bereikt: wij denken aan het werk van Toynbee (Engeland), Grundtvig (Denemarken) en Emilie Knappert (Nederland).

In Indonesië ligt het probleem van de volksontwikkeling echter op een geheel ander niveau. Hier moet men rekening houden met een zeer groot aantal analphabeten, aan wie nog vele elementaire begrippen bijgebracht moeten worden.

Zo is analphabetisme in onze huidige maatschappij een vraagstuk geworden van volksontwikkeling en volksopvoeding en dus een cultureel probleem. In zijn studie *Analphabetisme* (Groningen-Djakarta, 1949) betoogt M. Vastenhouw dat het analphabetisme zelden een geïsoleerd verschijnsel is. Het is een symptoom van algemene sociale en economische achterlijkheid, veelal samengaan met een zeer laag welvaartspeil ten gevolge van geringe productiviteit, afwezigheid van industrie en slechte communicatiemiddelen. Het is een gevolg van een bepaalde sociale structuur, zoals die van een primitieve gesloten volkshuishouding. Vastenhouw noemt ook de bezwaren tegen analphabetismebestrijding, zoals de vrees van koloniale regeringen voor het streven van de bevolking naar onafhankelijkheid, welk streven door de volksontwikkeling werd gestimuleerd. Er bestaan ook paedagogische bezwaren: vroegtijdig lezen kan het contact met de werkelijkheid verbreken. Voorts stuit men dikwijls op de vrees van primitieve volkeren, dat de eenheid van hun cultuur en de continuïteit van hun bestaan door het onderwijs bedreigd zouden worden.

In hoeverre deze bezwaren voor Indonesië nog zullen gelden, hangt af van het beleid van overheid en particuliere initiatiefnemers, terwijl zowel leider als leerling het doel van de analphabetismebestrijding welbewust voor ogen zullen moeten houden. Het is een tragisch feit, dat meer dan 90 % van het Indonesische volk niet kan lezen en schrijven. Een halve eeuw geleden werd reeds als een dringende behoefte gevoeld het volk de eerste beginselen van het onderwijs bij te brengen door middel van school- of huisonderwijs. Wij denken hierbij aan het werk en het streven van Raden Adjeng Kartini (1879–1904), de regentsdochter uit Japara.

Of een campagne tegen het massa-analphabetisme al of niet effectief is, zullen wij in het midden laten. Een feit is, dat welvaart en volksontwikkeling ten nauwste met elkaar samenhangen en dat opheffing van het analphabetisme het volk zeker ten goede komt. In de laatste jaren is gebleken, dat cursussen in lezen en schrijven met veel enthousiasme door de bevolking worden gevolgd en dat goede resultaten zijn bereikt. Sedert 1943 zijn grote campagnes ter bestrijding van het analphabetisme ingezet. Het initiatief komt vaak van particulieren, die een plaatselijk comité vormen, bestaande uit schoolopzieners en onderwijzers, terwijl van de zijde van het bestuur veel belangstelling getoond wordt. Bovendien worden vrijwilligers gevraagd, die zich beschikbaar willen stellen om de cursussen te leiden. Het financiële gedeelte wordt behartigd door steun van de overheid, door collectes e.d. De leermiddelen worden gratis verstrekt. De leeftijd van de deelnemers is verschillend. Er bestaan klassen, waar hij varieert van 17 tot 25, van 25 tot 30 of ouder dan 30 jaar. De klassen worden zoveel mogelijk gerangschikt naar de leeftijden. Een klasse kan maximaal 40 leerlingen bevatten. De cursus, waar op fonetische wijze Latijnse karakters worden onderwezen, wordt gehouden in de moeder- of streektaal. Het is namelijk gebleken, dat niet direct in de bahasa Indonesia kan worden onderwezen, omdat het lezen en schrijven beter bijgebracht kan worden in de eigen streektaal. De methode, die hierbij toegepast wordt, is niet overal gelijk, afhankelijk als zij is van het plaatselijk comité, dat het programma vaststelt naar gelang van de omstandigheden. De methode kan voortdurend veranderd worden, wanneer blijkt, dat het onderwijs niet aanschouwelijk genoeg is. In een geleidelijk tempo worden aan de leerlingen eerst het alfabet en daarna eenvoudige lettercombinaties bijgebracht. Er wordt aanschouwelijk onderwijs gegeven aan de hand van voorbeelden uit het dagelijks leven of door middel van woorden, die de leerlingen onmiddellijk kunnen vatten. Het spreekt vanzelf, dat er zich moeilijkheden voordoen. Daar is in

de eerste plaats het probleem van het verzuim. Er zijn moeders, die vaak door hun huishoudelijke beslommingen in beslag worden genomen. Er zijn mannen, meest tani's (landbouwers), die 's middags moeilijk hun werk kunnen laten liggen en 's avonds te moe zijn om hun aandacht bij de les te houden. Dan is er nog het tekort aan leer- en leesstof en het gemis aan lectuur voor gevorderden, die alleen aangewezen zijn op de krant. Bovendien kan niet iedereen, die de krant wil lezen, deze betalen.

Het resultaat van de cursussen is desondanks verbluffend. Binnen een periode van zes maanden kan iedere deelnemer, na deze cursus trouw gevolgd te hebben (drie keer per week), lezen en schrijven. Wanneer dit echter iedere dag plaatsvindt, is na de tijd van drie maanden iedere deelnemer alphabeet.

Na het einde van de cursus wordt een examen afgenomen en ter aanmoediging krijgen de beste leerlingen een premie in de vorm van geld, in natura of een insigne, waardoor zij bij eventuele aanstelling of bevordering voorrang genieten.

Er kan niet genoeg gewezen worden op het belang en het nut van de opheffing van het analphabetisme. Drie-vijfde van de mensheid is nog alphabeet en het is daarom een morele plicht in een tijd van wetenschappelijke en technische vooruitgang de alphabeet het lezen en schrijven te leren.

Soepadimi Djoewito

Analphabetismebestrijding alleen is niet genoeg

Het Ministerie van Opvoeding, Onderwijs en Cultuur heeft een tien-jaren-plan opgesteld voor de bestrijding van het analphabetisme, waarvoor per jaar 7 à 8 miljoen gulden zal worden uitgetrokken, terwijl voor het jaar 1950 zelfs 12½ miljoen beschikbaar is gesteld.

Reeds 130 boekjes zijn ten behoeve van dit werk gedrukt, naast veel ander materiaal als films, affiches, liedjes en pamfletten.

Een recent onderzoek van het Ministerie heeft uitgewezen dat deze actie 31 miljoen personen moet bestrijken. Het percentage van 95 % analphabeten, dat de Unesco vermeldt, is onjuist, aangezien daarin geen rekening is gehouden met het grote aantal lieden dat geen Latijns, maar wel Arabisch schrift kan lezen en schrijven.

De volgende cijfers geven enigszins een beeld van de intensiteit der thans gevoerde campagne. In Djakarta lopen ongeveer 500 cursussen voor analphabeten, terwijl in Zuid-Sumatra ruim 300.000 personen de schooltjes bezoeken en in Borneo zelfs ongeveer 60 % van de bevolking. Naar laatstgenoemde gebieden werden één miljoen boekjes

gezonden en naar Oost-Java een half miljoen.

Wanneer men deze cijfers, die de analphabetisme-bestrijding in haar stand op de Pasar Malam te Djakarta heeft tentoongesteld, beschouwt, moet men bewondering hebben voor de energie, waarmee de zaak wordt aangepakt.

Men mag evenwel de bestrijding van het analphabetisme niet los zien van de verheffing van het volk tot een zeker niveau van ontwikkeling. Leren lezen en schrijven is nutteloos, wanneer men het volk niet tevens een zekere ontwikkeling verschaft als geestelijk wapen in de maatschappelijke strijd.

Alphabetisme-bestrijding zonder meer is te vergelijken met het genezen van een zieke, zonder te zorgen dat de ziekte later niet weer kan opduiken.

Misschien kan men in tien jaren met veel enthousiasme en goede wil het huidige analphabetisme uitroeien, maar in die tien jaar worden miljoenen kinderen geboren, die ook weer moeten leren lezen en schrijven. Van de 10 miljoen kinderen die op het ogenblik van schoolgaande leeftijd zijn, kunnen maar 3 miljoen kinderen een school bezoeken. Het aantal analphabeten vermeerderd dus jaarlijks met die 7 miljoen. De uitbreiding van het normale onderwijs moet dus wel in de eerste plaats onder de ogen gezien worden. Er moet overwogen worden, hoeveel scholen er nodig zijn om alle kinderen, die daarvoor in de komende jaren de leeftijd zullen hebben, onderwijs te verschaffen. De analphabetisme-bestrijding is dus geen panacee voor de uitroeiing van het analphabetisme, maar niet meer dan een hulpmiddel van beperkte draagwijdte.

Muhd. Sadrie

Uit: *Siasat* van 17 Sept. 1950

Methode Laubach in Indonesië

De autoriteiten in Singapore verwachten een groot succes van een nieuwe methode in de strijd tegen het analphabetisme, gebaseerd op de methode van Frank C. Laubach en verder ontwikkeld door dr Paul Means en zijn vrouw Nathalie Means. Laubach ontwikkelde zijn methode, die er op gericht is analphabeten in korte tijd Romaans schrift te leren lezen in 1930 en paste haar met groot succes toe in de zuidelijke Philippijnen. Daarna werkte hij enige tijd in India en Zuid-Afrika. De Laubach-methode werd op Malakka geïntroduceerd door de directeur van het Departement van Opvoeding, A. W. Frisby. Het echtpaar Means bouwde op Laubachs beginselen voort. Zij verbeterden de methode en pasten hun theorieën toe in enkele dorpen

bij Changi. Daar kwamen zij tot de ontdekking in staat te zijn een analphabeet binnen een maand tijd te leren lezen. Zij legden hun bevindingen vast in een boekje, genaamd *Kunchi Pelajaran*, en dit boekje wordt nu onder auspiciën van het Departement van Opvoeding in een grote oplage gedrukt. Volgens de Laubach-methode gaat de mens uit van vijf sleutelwoorden, waarin alleen de klinker a voorkomt. Elk woord wordt dan geleidelijk gesplitst en veranderd met gebruikmaking van de vorige vier klinkers. In de eerste les ziet de leerling een afbeelding van een hoofd, en daaronder het woord „kepala”. Dit wordt dan gesplitst in drie lettergrepen en daaronder zijn de klinkers a, e, i, u geplaatst. In de drie volgende lessen leert degene, die het boek in handen heeft, zinnen lezen als „Ali kepala kapal” en „Kuli-kuli pikul kelek”. De leerling kan zich deze eerste lessen in één uur tijd eigen maken en zijn grote voldoening hierover waarborgt een goede vlijt bij het voortduren van de lessen. Op deze wijze gaat men voort totdat de leerlingen in ongeveer een maand tijd eenvoudige teksten kunnen lezen. Er wordt natuurlijk verondersteld, dat een leerling die dit boekje in handen krijgt, de hulp heeft van een onderwijzer. Men heeft er naar gestreefd de stof voor leerling en onderwijzer zo eenvoudig mogelijk te houden, zodat volledig aan Laubachs principe voldaan wordt, dat „iedereen iedereen helpt”.

Uit: *Straits Times* en *Nieuwsgier* van 22 Aug. 1950

Bestrijding van het analphabetisme in Midden-Java

Op de Midden-Javaconferentie van de dienst Pendidikan Masjarakat (Opvoeding der Gemeenschap) deelde de heer Hadisunarto, hoofd van de dienst in Midden-Java, mede dat men er vóór de tweede politionele actie in het gebied van de Republiek reeds in geslaagd was het percentage analphabeten van ruim 90 tot 80 % terug te brengen. Op het ogenblik dat de tweede politionele actie begon, had men ruim 19000 cursussen voor analphabeten met in het geheel 769.708 leerlingen. Voorts waren er cursussen algemene ontwikkeling van het type A (aansluiting bij lagere school), B (aansluitend bij Mulo) en C (aansluitend bij middelbaar onderwijs). Men had 130 cursussen van het A-type, 652 cursussen van het B-type en 10 cursussen van het C-type. Gezamenlijk hadden deze 8798 leerlingen.

Bij besluit van 24 November 1949 werd de Pendidikan Masjarakat een zelfstandige dienst, die regelrecht onder het Ministerie van Onderwijs ressorteerde.

Tot ultimo Augustus van dit jaar kon de dienst in Midden-Java wijzen

op 363 gesubsidieerde en 3124 particuliere cursussen voor analphabietismebestrijding met resp. 19.854 en 107.079 leerlingen. Daarnaast werden er ook cursussen ingesteld voor degenen die geen alphabeet meer waren: daarvan waren er 73 gesubsidieerde en 91 particuliere met resp. 2995 en 2759 leerlingen. Voorts waren er nog cursussen voor algemene ontwikkeling van het type-A en wel 53 gesubsidieerde en 55 particuliere, resp. 3015 en 1920 leerlingen. De cursussen B en C waren er ultimo Augustus nog niet. De inmiddels geopende Semarangse Volksuniversiteit geeft echter C-cursussen.

Behalve op het gebied van dergelijke cursussen ligt het werk van de Pendidikan Masjarakat ook op het terrein van openbare leeszaal. De heer B. Bradjanegara, hoofd van de Pendidikan Masjarakat, betoogde vervolgens, dat de taak van de dienst vooral gelegen is in het terugbrengen van de gemeenschap tot de vroegere autonomie, evenwel op moderne basis, waarbij bestrijding van het analphabietisme slechts een middel is. De laatste spreker, de heer Sutarjo, hoofd van de Voorlichtingsdienst in Midden-Java, legde de nadruk op het feit dat zowel de Djawatan Penerangan (Voorlichtingsdienst) als de Djawatan Pendidikan Masjarakat nieuwe diensten zijn, die naar nieuwe wegen moeten zoeken, terwijl hun taak gelegen is in een zelfde richting, waarbij zij meer dan eens op elkaars terrein komen, zonder dat dit behoeft te leiden tot enige naijver. In nauwe samenwerking zal men het doel voor ogen moeten houden: de verheffing van het volk.

Uit: *De Locomotief* (Semarang) van 28 Sept. 1950

Onderwijspolitiek van de eenheidsstaat

In een verklaring aan het Parlement heeft de Regering er op gewezen, dat 12 % van de begroting bestemd is voor het onderwijs.

De voorgestelde maatregelen ademen een geest van nationalisme en democratie. De uitvoering zal lange tijd, welhaast 10 à 15 jaar, in beslag nemen.

De onderwijspolitiek is gebaseerd op de overtuiging, dat de grondslag van alle vooruitgang op elk gebied van het leven, de kern van vooruitgang en geluk van het gehele volk, gelegen is in het opheffen van de duisternis van geest en verstand, waarin nog een groot gedeelte van het volk is gehuld.

De jeugd zal naar democratische beginselen worden opgevoed en worden doordrenkt van cultuur om te kunnen opgroeien tot Indoneziërs, bewust van hun waarde als staatsburger en van hun kleinheid tegenover God.

De Regering is van mening dat het lager onderwijs de minimum opleiding behoort te zijn voor een staatsburger. Daarboven zullen verschillende vakscholen worden gecreëerd om in zo kort mogelijke tijd aan de behoeften van de maatschappij te kunnen voldoen. Het Middelbaar Onderwijs zal de nodige differentiatie vertonen om op de verschillende richtingen van Hoger Onderwijs te kunnen aansluiten. Vele studenten stellen hun vrije tijd beschikbaar voor het geven van onderwijs aan middelbare scholen; men overweegt, hoe dit probleem op te lossen is. Op leraren en onderwijzers wordt wel een zeer zwaar beroep gedaan.

Het Ministerie van Opvoeding, Onderwijs en Cultuur heeft drie taken:

- a. Onderzoek. Een soort opvoedkundig laboratorium, nauw samenwerkend met paedagogen en psychologen om een onderwijsmethode te vinden, die zo goed mogelijk aan de omstandigheden is aangepast.
- b. Uitvoering. De diensten en ambtenaren die de ontworpen plannen uitvoeren.
- c. Statistiek. Van jaar tot jaar moeten de resultaten worden gecontroleerd, omdat men de zekerheid heeft dat het doel door middel van het gekozen systeem wordt bereikt.

Van deze maatregelen verwacht de Regering een zo groot mogelijk sociaal en nationaal rendement. Zij is voornemens met de onderwijzersorganisaties nauw samen te werken tot heil van land en volk.

Uit: *Nasional* (Jogja) van 18 Oct. 1950

Instituut voor Onderzoek van Opvoeding en Onderwijs

Tegelijk met het tot stand komen van het Ministerie van Opvoeding, Onderwijs en Cultuur van de eenheidsstaat is een nieuwe afdeling opgericht, de Balai Penjelidikan Pendidikan dan Pengajaran (Instituut voor Onderzoek van Opvoeding en Onderwijs). Het is bekend, dat de huidige structuur en inhoud van het onderwijs op onze scholen een erfenis zijn van de koloniale Nederlandse en Japanse tijd. Ook de onderwijsmethode is nog steeds op Westerse opvattingen gebaseerd. Gedurende de koloniale periode is men nooit tot een diepgaand onderzoek gekomen naar de vraag of het bestaande onderwijs wel afgestemd was op de geest en de natuurlijke omstandigheden van het volk. Nu is het noodzakelijk allereerst een grondige research te ondernemen, voordat men er toe over gaat een bepaald systeem vast te stellen. Wij moeten nieuwe boeken vervaardigen, die in overeenstemming zijn met de resultaten van de research.

De pas opgerichte afdeling zouden wij ook kunnen noemen „Paedagogisch laboratorium of Paedagogium”. Hoewel voor ons land een totaal nieuwe instelling, is zij uitermate belangrijk voor de ontwikkeling van staat en samenleving. De research is uit de aard der zaak zeer moeilijk en zal veel tijd vergen. Men moet de beschikking hebben over krachten, die de benodigde levenservaring en capaciteiten bezitten met een overeenkomstig begrip van de maatschappij.

Wat moet men nu onderzoeken? Vaststaande richtlijnen kunnen wij nog niet geven, maar hetgeen hieronder volgt, kan verduidelijken, hoe er gewerkt wordt:

- I. Onderzoek van de geestelijke ontwikkeling van kinderen van 1-7 jaar, van 7-14 en van 14-21 jaar. Deze onderzoeken leveren de gegevens, op grond waarvan de Regering opvoeding en onderwijs zal kunnen organiseren. Het is van belang dat schrijvers van schoolboeken deze gegevens in acht nemen.
- II. Onderzoek betreffende de psyche van de maatschappelijke groepen of wel sociale psychologie. De gegevens aldus verkregen zijn nodig om te bepalen, welke eigenschappen geschikt zijn voor een bepaalde functie in de maatschappij.
- III. Onderzoek betreffende de streekpsychologie. Aan de hand van dit onderzoek kan men nagaan hoe een bepaalde streek reageert op een bepaalde gebeurtenis.

Aan de hand van deze onderzoeken kunnen wij vaststellen, hoe wij de grondslagen van onderwijs en opvoeding, vastgelegd in de Onderwijswet, Staatsblad no 4-1950, in praktijk zullen brengen en wel door te bepalen:

1. In welke klas de culturele grondslag onderwezen moet worden;
2. Wat men van de nationale cultuur kan uitdragen;
3. Op welke wijze dit dient te gebeuren.

Deze cultuuroverdracht is nodig voor:

1. De vorming van de innerlijke beschaving;
2. De vorming van de democratische mens;
3. Het kweken van verantwoordelijkheidsbesef ten opzichte van land en volk.

- IV. Er moet een wetenschappelijke methode gevonden worden om de kinderen op te voeden tot algemene normen van moraal, nationaal gevoel en verantwoordelijkheid.

Om te komen tot een verantwoorde methode moet men gaan experimenteren. In dit verband heeft het Instituut „proefscholen” nodig

en wel op verschillende plaatsen. Verder is een goed ingerichte bibliotheek onontbeerlijk voor het bestuderen van problemen, die nauw verband houden met de menselijke ontwikkeling. Het verdient aanbeveling om allerhande resultaten te publiceren, hetgeen het uitgeven van een tijdschrift nodig maakt.

Voor het nagaan van de levensloop van onze kinderen van het moment af dat zij de lagere school bezoeken, moet het Instituut beschikken over een statistische afdeling. Hieruit kan men gegevens putten omtrent de ontvankelijkheid van de leerlingen voor het onderwijs, dat hun volgens een bepaald systeem gegeven wordt.

Voorts dient het Instituut contact te houden met andere officiële en particuliere onderwijsinstellingen en deskundigen op psychologisch, sociologisch, geografisch en biologisch gebied. Vermeldenswaard is in dit verband de recente oprichting van een paedagogische faculteit.

S. Bradjanegara

Uit: *Nasional* (Jogja) van 18 Oct. 1950

Interview met dr Bahder Djohan

Wanneer de thans bestaande plannen voor de invoering van de leerplicht worden verwezenlijkt, acht de minister van Opvoeding, Onderwijs en Cultuur het mogelijk, dat over 20 jaar iedere Indonesiër kan lezen en schrijven. Dr Bahder Djohan deelde dit mede tijdens een interview, waarin hij ook verklaarde, dat zijn ministerie over een week zal beginnen met de uitvoering van de plannen inzake de leerplicht. Het ministerie denkt daarbij gebruik te maken van de leerlingen van 15 jaar en ouder. Deze zullen namelijk onderwijs ontvangen in paedagogie en vervolgens, terwijl zij reeds onderwijs geven, nog mondelinge cursussen moeten volgen. Op deze wijze meent de minister het analphabetisme in een minimum van tijd te kunnen bestrijden. Thans komt Indonesië, naar hij verklaarde, nog 150.000 leerkrachten te kort. Wanneer op de door hem geschetste wijze wordt gewerkt, is de minister er van overtuigd, dat over 20 jaar iedere Indonesiër kan lezen en schrijven.

Wat het hoger onderwijs betreft, deelde dr Djohan mede, dat zich op het ogenblik zeer vele Amerikaanse leerkrachten aanbieden voor technische en culturele vakken, voor gezondheidszorg enz. Door de Amerikaanse Ambassade zijn er 21 docenten aangeboden. De beslissing over deze kwestie ligt bij het kabinet en men zal dienen te overwegen of wellicht politieke beweegredenen in het spel zijn.

Uit: *Pedoman* en *Nieuwsgier* van 30 Sept. en 9 Oct. 1950

Invoering van algemene leerplicht

Het Ministerie van Opvoeding, Onderwijs en Cultuur heeft een plan gereed voor de invoering van algemene leerplicht, dat binnen 10 jaar verwezenlijkt moet worden, meldt *Antara*. Hiervoor zijn ongeveer 170.000 onderwijzers voor volksscholen nodig, terwijl de uitgaven geraamd worden op R. 176.000.000 per jaar. Volgens een mededeling van de heer Hutasoit, hoofd van de afdeling Cursussen, is op het ogenblik het voornaamste vraagstuk hoe aan bekwame onderwijzers te komen. Tot dusver zijn er voor de volksscholen op Java en Sumatra 50.000, veel te weinig nog voor de 8.500.000 leerlingen, die onder de leerplicht zouden vallen. Er zijn 300 spoedcursussen opgericht, welk aantal nog zal worden opgevoerd. Daar worden in één jaar assistent-onderwijzers opgeleid, die hun opleiding door een schriftelijke cursus afronden op de Kweekschool te Bandung onder directie van de heer M. Vastenhouw. Na beëindiging van deze schriftelijke cursus worden de leerlingen gelijk gesteld met gewone onderwijzers. Men schat op deze wijze binnen 10 jaar 120.000 leerkrachten te kunnen afleveren.

De Akademi Nasional bestaat een jaar

In het gebouw van het Bacteriologisch Instituut heeft de Nationale Academie te Djakarta haar eenjarig bestaan herdacht.

Minister dr Bahder Djohan gaf, als voorzitter van de P.M.I.K. (Perhimpunan untuk memajukan Ilmu dan Kebudajaan of Vereniging ter bevordering van Wetenschap en Cultuur), in zijn openingsrede een kort overzicht van de totstandkoming van de Nationale Academie in het tijdvak van April 1949 tot de oprichting van deze hoger-onderwijsinstelling, waarvan hij zelf een der oprichters was. Bij de oprichting heette de Nationale Academie de „Sekolah Landjutan Tinggi” (Hogere Vervolgschool). De Academie is door de toenmalige Republiek Indonesia erkend, waarop de naam in Nationale Academie is gewijzigd. De voorzitter van de Academische Senaat, de heer M. Sudjadi, noemde in zijn uiteenzetting het vertrouwen de belangrijkste factor, die deze hoger-onderwijsinstelling heeft mogelijk gemaakt.

Aanvankelijk hadden zich 417 studenten laten inschrijven, waarvan 239 de sociale economie als studierichting hadden gekozen. De tweede meest gekozen richting was de biologie. Het aantal studenten bedraagt op het ogenblik 300, onder wie tamelijk vele Chinezen: deze vermindering van studenten is te wijten o.a. aan het woningprobleem, waardoor vele studenten genoodzaakt waren zich buiten de stad te vestigen, en aan het vertrek naar andere hogescholen. Met dit nieuwe cursusjaar

hoopt men het aantal studenten weer op te voeren tot 400.

Het leerplan van deze onderwijsinstelling voor het nieuwe jaar omvat:
A. De sociaal-economische faculteit onder leiding van professor Sunario. Een vierjarige leergang, twee jaar voor het candidaatsexamen, dat recht geeft op de titel B.A. en twee jaar voor het doctoraal, waarmede men de titel M.A. verwerft.

B. De faculteit der exacte wetenschappen, verdeeld in twee secties, nl: de sectie wis- en natuurkunde en de sectie biologie. De leergang omvat voorlopig slechts twee cursusjaren en leidt op tot de acte M.O.A.

C. De faculteit der letteren, verdeeld in vier secties: 1. Engels; 2. Bahasa Indonesia; 3. Javaans; 4. Frans.

Iedere sectie is in drie klasse verdeeld, en wel:

a. het eerste jaar opleiding tot M.O.-A; b. verlengd met een jaar tot B.A.; c. laatste jaar verleent de titel M.A.

Toegelaten kunnen worden:

1. Personen met S.M.A. of S.M.T. diploma (Bovenbouw Middelbare School);

2. Personen met A.M.S. of H.B.S.-diploma;

3. Personen met andere opleiding van gelijke waarde;

4. Toelating na „colloquium doctum” (toelatingsexamen) voor personen boven 30 jaar;

5. Personen ouder dan 35 jaar en met voldoende kennis en ervaring;

6. Personen die de Raad van Leraren om bijzondere redenen wil toelaten.

De voertaal is de Bahasa Indonesia.

Het collegegeld bedraagt f 200,— of vier driemaandelijke termijnen van f 60,—. Inschrijving kan geschieden bij het secretariaat, Taman Matraman 15, terwijl de colleges worden gegeven aan de Djalan Diponegoro 68 te Djakarta.

Uit: *Nasional* en *Sin Min* van 17 en 19 Oct. 1950

Opening van Economische Faculteit te Djakarta

Met het eerste college in het gebouw van de Medische Faculteit op Salemba te Djakarta vond de informele opening plaats van de Economische Faculteit. De voorzitter van de Raad van Curatoren hield een korte speech, gevolgd door een uiteenzetting van ir Soerachman, president van de Nationale Universiteit. Vervolgens gaf prof. mr Soenarjo het eerste college met als onderwerp: „Het verband tussen economie, economische politiek en algemene staatspolitiek”.

Bij de opening waren o.a. 155 studenten aanwezig van de Economische

Faculteit en van haar afdeling „School for Business Administration”, die zich in de loop van de vorige week hadden laten inschrijven.

De officiële opening zal op 17 October a.s. plaatsvinden en mogelijk door president Soekarno worden bijgewoond.

Uit: *Merdeka* van 20 Sept. 1950

Juridische Faculteit te Surabaya.

Naar verluidt zal de Juridische Faculteit te Surabaya op 1 November a.s. geopend worden. In het huis van Dul Arnowo heeft een samenkomst plaatsgehad met het doel een „Comité ter oprichting van een Juridische Faculteit” in het leven te roepen. Een dergelijk comité werd reeds eerder opgericht, doch later weer opgeheven.

De Medische Faculteit te Surabaya heeft voorlopig een gedeelte van haar localiteiten aan haar zusterfaculteit ter beschikking gesteld. Er bestaat een mogelijkheid dat men het gebouw van de voormalige Prinses Marijke-Club zal kunnen huren, maar de maandelijkse huur van f 2800,— is een beletsel. Als docenten worden genoemd mr dr Suripto voor sociologie en Gondowardojo.

Uit: *Java Post* (Surabaya) van 18 Oct. 1950

Faculteit der Wis- en Natuurkunde te Bandung

De Universiteit voor Indonesië is door de soevereiniteitsoverdracht een Universiteit van Indonesië geworden. Zij is een orgaan van de Republiek Indonesia, in dienst van de Indonesiërs, die in een sfeer van vrijheid hun talenten kunnen ontplooien, aldus prof. H. Th. M. Leeman, voorzitter van de Faculteit der Wis- en Natuurkunde te Bandung, op de 3de dies natalis van deze faculteit. Professor Leeman sprak er zijn tevredenheid over uit, dat bij de omvorming van de faculteit tot een nationaal orgaan over het algemeen werd beseft, dat dit proces het onderwijs niet zou mogen schaden.

De faculteit heeft 171 studenten, verdeeld over 6 secties (51 wis- en natuurkundigen, 41 chemici, 11 biologen, 3 geologen, 50 farmaceuten, 15 meteorologen-geophysici). Personeel en collegieruimte leveren moeilijkheden op. Er zijn 15 hoogleraren nodig, 6 lectoren en 20 assistenten, doch er zijn slechts 8 hoogleraren, 2 lectoren en 7 assistenten aanwezig. De colleges moeten gegeven worden op zeer ver uiteenliggende plaatsen in de stad, hetgeen vanzelfsprekend bezwaren oplevert.

Uit: *Merdeka* van 27 Oct. 1950

Crisis van de Technische Faculteit te Bandung?

Een delegatie van vier studenten van de Technische Faculteit te Bandung heeft zich tot de minister van Onderwijs en de president van de Universiteit van Indonesië gewend om inlichtingen over de personeelspolitiek ten aanzien van hoogleraren, in het bijzonder van de werktuigbouwkundige, electrotechnische en scheikundige afdelingen.

Het persbureau *Antara* heeft vernomen dat de afdeling werktuigbouwkunde drie hoogleraren heeft, waarvan er een zich met verlof in Nederland bevindt, terwijl de tweede ultimo 1950 en de derde ultimo Maart 1951 zullen repatriëren. In technische kringen wijst men op de behoefte aan deskundigen en is men van mening dat men beter de genoemde afdelingen der faculteit in stand kan houden door aan de voorwaarden der hoogleraren te voldoen dan studenten naar het buitenland te zenden, wat ongetwijfeld kostbaarder is.

De afdeling waterbouwkunde beschikt over enige leerkrachten, maar de afdelingen werktuigbouwkunde en electrotechniek nagenoeg niet. In geheel Indonesië bevinden zich slechts 6 electro-technische, 2 werktuigbouwkundige en 2 scheikundige ingenieurs.

Uit: *Nasional* (Jogja) van 29 Oct. 1950

Plannen voor een Rechtshogeschool te Padang

In Padang is op 2 October jl. de Jajasan Sriwidjaja (Stichting Sriwidjaja) opgericht ten einde te komen tot de oprichting van een Rechtshogeschool. Deze hogeschool zal voorzien in het tekort aan rechterlijke ambtenaren en tevens een opleiding geven voor de buitenlandse dienst. Padangse juristen zullen als docenten optreden, terwijl eventueel deskundigen van Java zullen worden aangesteld. De hogeschool zal voor iedereen openstaan, die getoond heeft over voldoende capaciteiten te beschikken.

De geldmiddelen voor de kostbare inrichting zullen op allerlei wijzen gevonden worden: zo heeft het gemeentebestuur toegezegd een gedeelte van de opbrengst der gemakkelijksbelasting aan de Stichting af te staan.

Wanneer de pogingen tot oprichting van deze hogeschool met succes bekroond worden, zal men tevens de stichting van een Handelshogeschool en een Theologische Hogeschool overwegen.

Uit: *Haluan* (Padang) van 16 Oct. 1950

Makassar behoudt de Economische Faculteit

In antwoord op vragen van het parlamentslid Surianingpradja betreffende de Economische Faculteit in Makassar heeft de minister van Opvoeding, Onderwijs en Cultuur medegedeeld, dat het oorspronkelijk in het voornemen lag de faculteit over te plaatsen naar Djakarta. Op 4 Augustus j.l. echter is als beslissing van de Regering meegedeeld „dat de minister-president van de R.I.S. bezwaar maakt tegen het voorstel van het curatorium tot overplaatsing, omdat deze uit politiek oogpunt onjuist wordt geacht”. De Regering van de eenheidsstaat is eveneens van oordeel, dat de Economische Faculteit in Makassar dient te worden gehandhaafd, in verband waarmee de werkzaamheden binnen de grens der mogelijkheden van het ogenblik worden voortgezet. Voorts worden pogingen in het werk gesteld om de vacatures aan docenten te vervullen.

Uit: *Nieuwsgier* van 2 Nov. 1950

Sobsi opent universiteit voor arbeiders

De Sobsi (Sentral Organisasi Buruh Seluruh Indonesia of Centrale van Arbeidersorganisaties van geheel Indonesië) in Solo zal deze maand een arbeiders-universiteit openen, die de naam draagt van „Univerba”, onder leiding van Utomo Ramelan en zeven andere docenten. Toegelaten worden zij die de lagere school doorlopen hebben. De studie die drie jaar duurt, komt overeen met die van de S.M.P., terwijl daarnaast les gegeven zal worden in arbeiders-ideologie. Men begint met 120 leerlingen. De lessen worden 's avonds gegeven van 6 tot 9 uur. Het ligt in de bedoeling, dat er in de toekomst ook schriftelijk les gegeven zal worden.

Uit: *Nasional* en *A.I.D. De Preangerbode* van 30 Sept. en 10 Oct. 1950

Scholen van de Partai Buruh te Bandung

De Partai Buruh (Arbeiderspartij), waarvan het hoofdbestuur te Djakarta zetelt, heeft plannen, welke reeds in vergevorderd stadium verkeren, om spoedig te Bandung een Sekolah Menengah Atas (middelbare school) en een Sekolah Menengah Pertama (mulo-school) te openen. Dergelijke scholen heeft de partij op 17 Augustus in Djakarta opgericht en beide tellen thans meer dan duizend leerlingen.

Uit: *A.I.D. De Preangerbode* van 1 Nov. 1950

Indonesische studenten naar Nederland

Het Ministerie van Opvoeding, Onderwijs en Cultuur is voornemens 50 beursstudenten naar Nederland te zenden, onder wie 30 op kosten van het Ministerie van Defensie en 20 voor rekening van het Ministerie van Opvoeding, Onderwijs en Cultuur. Er zullen voorlopig 17 studenten vertrekken om aan de Hogere Textielschool en de Zevende Faculteit te Amsterdam te studeren, een opleiding voor bibliothecaris te volgen en andere middelbare vakscholen te bezoeken.

Uit: *Nasional* (Jogja) en *A.I.D. De Preangerbode* van 15 en 21 Oct. 1950

Indonesische intellectuelen naar Amerika

Twee Indonesische gezondheidsspecialisten kwamen 11 September j.l. in Amerika aan om voor een jaar de Amerikaanse openbare gezondheidsdiensten te bestuderen. Het zijn dr Raden Mochtar, hoofdamtenaar bij de Dienst voor Volksgezondheid en dr K. R. T. Mertonegro, die voorbestemd is hoofd van de afdeling Hygiënische Verbetering van het Ministerie van Gezondheid te worden. Zij studeren op het ogenblik Engels aan de school voor oriëntatie, verbonden aan het Wilson Teachers College in Washington, vanwaar dr Mertonegoro deze week vertrekken zal naar de school voor openbare gezondheid van de Harvard University, waar hij verschillende terreinen van openbare gezondheid zal bestuderen, zoals watervoorziening, waterzuivering en hygiëne ter bestrijding van malaria. Dr Mochtar zal naar de Universiteit van Californië gaan om het beheer en de organisatie van openbare gezondheidsinstituten te bestuderen. Hij merkte op: „Ik geloof, dat het volk en de regering van Amerika zich tot ideaal stellen de wereld gezonder te maken. Ik hoop, dat ik iets van de Amerikaanse geest, die ik gevoeld heb sinds ik hier ben, mee naar huis kan nemen, een geest die zich uit in het harde werken van de gehele bevolking. Het openbare gezondheidswerk in Indonesië is tot nu toe vrijwel beperkt tot de steden en grote plaatsen. Als ik terug ben, zal ik trachten de organisatie en het beheer van de openbare gezondheid zodanig te verbeteren, dat het werk tot de kleinste dorpen reikt”.

Uit Indonesië vertrok eveneens de heer Adam Bachtar, hoofd van de afdeling Onderwijs van het Ministerie van Opvoeding, Onderwijs en Cultuur, die als sociograaf een „visitor-ship” van drie maanden in Amerika werd aangeboden. Behalve Amerika zal hij ook Engeland en Frankrijk bezoeken.

Uit: *Merdeka* en *Pedomani* van 26 en 28 Sept. 1950

Scholen voor typografisch onderwijs

De heren Diah, van het dagblad *Merdeka*, Ang Jan Goan van het dagblad *Sin Po* en J. C. Fock van de Lettergieterij Amsterdam hebben aan de minister van Handel en Industrie een rapport overhandigd over een toekomstige organisatie van het onderwijs op typografisch gebied. Het rapport is samengesteld door een commissie, waarin ook de heren Blankenstein van de firma Kolff en De Quelju, directeur van de Landsdrukkerij, zitting hebben.

Het typografisch onderwijs zal om praktische redenen niet in Djakarta worden geconcentreerd, doch men stelt zich voor er op verschillende plaatsen scholen voor te stichten.

Wanneer op 1 November a.s. de beslissing van de Regering bekend wordt, hoopt men deze scholen reeds op 1 Januari 1951 te kunnen openen.

Uit: *Sin Po* van 25 Oct. 1950

School voor landmeters in Kediri

Binnenkort zal te Kediri in Oost-Java een eerste school voor landmeters geopend worden. Bij inschrijving hebben zich 400 kandidaten opgegeven, zodat een selectief examen zal moeten bepalen wie kan worden toegelaten, aangezien het aantal leerlingen in verband met de kosten slechts beperkt kan zijn.

De cursus zal twee jaar theorie en een jaar praktijk omvatten, gedurende welke tijd de leerlingen een toelage van f 60.— per maand ontvangen.

Eventueel kunnen zij hun onderwijs voortzetten aan de Middelbare Landmetersschool te Djakarta, die eveneens een driejarige cursus omvat en opleidt tot een hogere rang.

Volgens mededeling van het hoofd van het Kadaster zijn er ongeveer 50 landmeters per residentie nodig, zodat men hoopt de opleiding in volgende jaren te kunnen uitbreiden.

Uit: *Merdeka* van 18 Oct. 1950

Taman Siswa heeft leerkrachten nodig

Volgens Moh. Tauchid, lid van de Hoge Raad van de Taman Siswa, parlamentslid voor de B.T.I. (Barisan Tani Indonesia of Boerenorganisatie) heeft de Taman Siswa 50 abituriënten van de Middelbare School nodig voor opleiding tot onderwijzers.

Er zijn 70 afdelingen van de Taman Siswa die lager tot en met middelbaar onderwijs geven. De grootste afdeling is die van Kemajoran (Djakarta), die 5000 leerlingen telt en 120 onderwijzers en leraren. Het percentage van 79% geslaagden voor het eindexamen Middelbare School bewijst dat „bekwaamheid” niet van „bevoegdheid” afhankelijk is.

Over geheel Java heeft Taman Siswa 8000 leerlingen. Er is een groot gebrek aan schoolruimte en in Kemajoran wordt van 's morgens 7 tot 's avonds 9 uur zonder onderbreking les gegeven.

Uit: *Pemandangan* van 27 Sept. 1950

Steun van de Unesco aan Aziatische landen

De „United Nations Educational, Scientific and Cultural Organisation” (Unesco) zal de volgende maand haar technische hulp aan landen in het nabije Oosten, Azië, Afrika en Zuid-Amerika beginnen. De landen, die steun zullen krijgen, zijn Ceylon, Thailand, Pakistan, India, Indonesië, Iran, Irak, Libanon, Lybië en Mexico.

De kosten van de hulp zijn geraamd op 750.000 dollar en zullen worden geput uit fondsen bestemd voor de Unesco, in het kader van het algemene technische hulpprogramma van de U.N.O.

Aanvragen ter verkrijging van technische hulp, ontvangen van Egypte, de Philippijnen, Birma, Israël, Guatamala, Columbia, Salvador, Engelse en Franse gebieden zonder eigen bestuur, zullen binnen 6 maanden in behandeling worden genomen.

De totale steun van de Unesco zal 2.400.000 dollar bedragen en gedurende de periode 1950–51 besteed worden. Hiervan is 82.000 dollar bestemd voor de opleiding van onderwijzers in Indonesië op plaatsen, waar gedemobiliseerden en „displaced persons” nieuwe bestaansmogelijkheden hebben gevonden.

Uit: *Merdeka* van 21 Sept. 1950

★

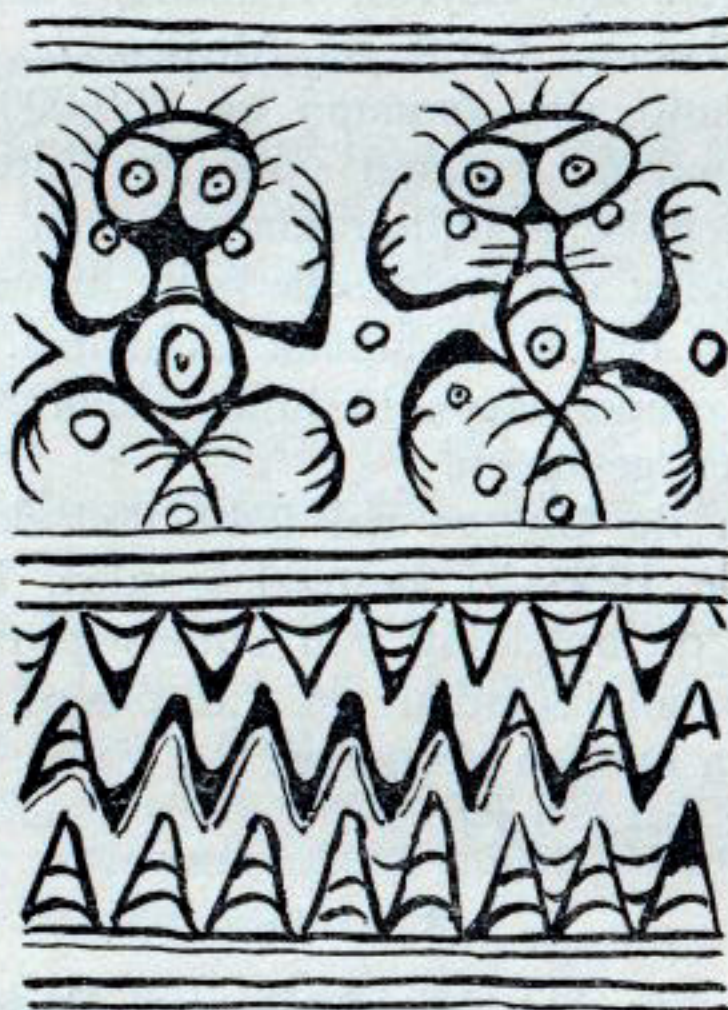
Tijdens besprekingen op het Ministerie van Onderwijs, Opvoeding en Cultuur met het hoofd van de „technical assistance” van de Unesco, de heer M. S. Adisoshiah, is een overeenkomst bereikt betreffende een plan tot het vestigen in Indonesië van een „fundamental education demonstration project and training centrum”. Het project zal in December 1950 beginnen en lopen tot 31 December 1951.

De Unesco zal geen adviseurs, maar wel technische experts ter be-

schikking stellen, van wie de Indonesische regering de verblijf- en reiskosten in Indonesië zal dragen. Het betreft hier enige specialisten voor audio-visuele hulpmiddelen bij massa-onderwijs, voor onderwijs door lesmateriaal, voor de productie van goedkope onderwijshulpmiddelen, voor onderwijs ter bevordering van volksgezondheid, landbouw en handenarbeid.

In verband met de technische voorziening van het project zullen voor een waarde van 30.000 dollar aan studiebeurzen en -toelagen toegekend worden, volgens de daarvoor geldende regelen van de Unesco. De toekenning van deze toelagen zal geschieden na overeenstemming tussen de Regering van Indonesië en de directeur van het centrum.

Uit: *Nieuwsgier* van 7 Nov. 1950

Problemen der vrouwenbeweging

„De problemen van de vrouwenbeweging, juist in ons land, zijn bijna niet te overzien”, aldus mevrouw mr Maria Ulfah Santoso, vroeger minister van Sociale Zaken in de Republiek Indonesia en voormalig secretaresse van minister-president Hatta, in een onderhoud met *Aneta*.

„Er zijn voorbeelden te over, die wel bewijzen, dat het voor ons heel moeilijk zal zijn om ons programma uit te voeren. Daarbij komt het ontzaglijke gebrek aan kader. We hebben ons dan ook genoodzaakt gezien allereerst hiermee te beginnen en tegelijk de organisatie van de vrouwenbeweging zelf met kracht ter hand te nemen. U zult ons vrouwen betrekkelijk rustig vinden. Maar we zijn bezig met een uitgebreide documentatie van toestanden in de verschillende delen van ons land. De problemen op Java zijn zo geheel anders dan bijvoorbeeld op Borneo of Bali. Wij kregen bijvoorbeeld rapporten, dat in het Gorontalo (Midden-Celebes) het voornaamste probleem de politie was, die deze vrouwenbeweging maar een verdacht politiek tintje vond hebben. In Sumatra zitten we met de moeilijkheid van de positie van de vrouw in het huwelijk, een zeer teer punt in onze samenleving. En elders kregen wij de klacht, dat onderwijs voor de vrouw niet mogelijk was. De enige vrouw die iets kan onderwijzen, mag volgens de adat haar huis niet uit. U begrijpt, dat wel een algemene lijn van actie kan worden aangeduid, maar dat in de praktijk in iedere landstreek een andere tactiek wordt geëist. Vandaar de veelomvattende documentatie.

Er zijn vele vrouwenverenigingen. Tot de voornaamste behoren op het ogenblik: 1. *Perwari* (Persatuan Wanita Republik Indonesia), gebaseerd op de Pantja Sila en strevend door legale parlementaire strijd de positie van de vrouw in de regeringslichamen te verbeteren; 2. *P.P.I.* (Pemuda Puteri Indonesia), een jonge-vrouwenorganisatie, gebaseerd op de Pantja Sila en van sociaal-paedagogische aard; 3. *Muslimaat*, een Islamitische vrouwenvereniging en tot de Masjumi-partij behorend; 4. *Aisjah*, een sociale Islamitische vrouwenvereniging, die tot de Mohammadiyah behoort; 5. *G.P.I.P.* (Gerakan Pemuda Indonesia Puteri), een afdeling van de G.P.I.I., een Islamitische jeugd-

organisatie; 6. *P.W.K.I.* (Persatuan Wanita Kristen Indonesia), een Christelijke vrouwenbeweging, tot de Partai Kristen Indonesia behorend; 7. *P.K.R.I.*, een afdeling van de Partai Katholik Republik Indonesia; 8. *P.I.M.* (Pergerakan Indonesia Maluku), meestal genoemd *Wanita Indonesia Maluku*, geheel uit Molukse vrouwen gevormd; 9. *Wanita Sulawesi*, een afdeling van de K.R.I.S. en door vrouwen uit Celebes gevormd; 10. *Buruh Wanita*, de organisatie van vrouwelijke arbeiders, een afdeling van de P.B.I. (Persatuan Buruh Indonesia).

De *Kowani*, de federatie van vrouwenorganisaties, is het werklichaam van de meeste vrouwenverenigingen, met uitzondering van de Islamitische, en heeft in September 1949 het eerste algemene Indonesische vrouwencongres gehouden, dat door afgevaardigden van 82 vrouwenverenigingen uit geheel Indonesië werd bijgewoond.

Ieder heeft zo haar eigen doel en taak. Er zijn verenigingen van echtgenoten van leden van het leger, er zijn verenigingen van leden der verschillende politieke en vakorganisaties. Ook vóór 1940 waren er reeds belangrijke verenigingen. Tijdens de Japanse tijd was de beweging lamgelegd. Na de proclamatie van 17 Augustus 1945 begon langzamerhand weer de drang naar organisatie op te komen. En juist in de nieuwe staat werd de noodzakelijkheid van een vrouwenbeweging duidelijk beseft, maar ook nu kon geen welomschreven programma worden opgesteld. Het enige programmapunt was: de strijd voor de onafhankelijkheid. Daarin konden wij een belangrijk dienende taak vervullen. Dat was het inrichten en leiden van centrale keukens, de werkzaamheden voor het Rode Kruis, verzorging van verwaarloosde kinderen, zorg voor de studerende jeugd. Voornamelijk voor het studentenleger, de Tentara Peladjar, deden wij onze werkzaamheden voor ravitaillering en verzorging. Na de tweede politionele actie was alleen ondergronds werk voor de guerilla mogelijk. Onze archieven waren in beslag genomen en gelden kregen wij niet meer binnen. Gelukkig was er een gedeelte van het Fonds Nasional gered, en ook daarvan kregen wij subsidie. Er zijn heel wat verhalen te vertellen over de dapperheid en kundigheid van onze vrouwen en meisjes, die voedsel en medicijnen naar buiten moesten smokkelen.

Behalve de verenigingen met een bepaalde taak hebben wij in Indonesië als een van de grootste godsdienstige vrouwenverenigingen de *Aisjah*, een afdeling van de Mohammadijah. De twee grootste neutrale verenigingen zijn wel de *Pemuda Puteri Indonesia* (P.P.I.) en de *Perwari* (Persatuan Wanita Republik Indonesia). De eerste kent de minimum leeftijdsgrens van 15 jaar, de tweede van 18 jaar. Het programma van beide verenigingen is vrijwel hetzelfde en vele leden

van de *Perwari* zijn lid van de P.P.I. en omgekeerd."

Op onze vraag, waarom beide verenigingen niet samengesmolten werden, zei mevrouw Santoso: „Ik zou u bij benadering niet kunnen vertellen welke de oorzaken van de scheiding zijn. U mag de *Pemuda Puteri* niet progressiever noemen, want dat is beslist niet waar. Maar misschien zoudt u het woord „dynamischer” beter kunnen gebruiken. De P.P.I. kent ook leden van boven de dertig en gehuwde leden. Ook daar zit het verschil niet in. Maar tot nu toe kon er geen overeenstemming worden bereikt.

In Juni 1946 werd te Madiun besloten een federatief orgaan op te richten, het *Kongres Wanita Indonesia*. In 1947 werd op het congres van Magelang een korte formulering van het programma opgesteld. De voornaamste punten waren: verbetering van de positie der arbeidende vrouw, verbetering van de positie der vrouw in het huwelijk, bestrijding van het analphabetisme en de verzorging van de jeugd. Door de eerste politionele actie kon het programma niet worden uitgevoerd en moesten wij ons alweer bepalen tot de strijd.

In Solo werd in Augustus 1948 voor het eerst een goed functionerende coöperatie voor centrale inkoop opgericht. Dat was nodig, want de goederen waren door de blokkade schrikbarend duur. Het is trouwens wel verstandig de coöperaties door vrouwen te laten beheren. Zij weten het best wat de prijzen zijn van de artikelen, die in het huishouden opgaan. Tegelijk werd een internaat voor meisjes opgericht, waarvan de resultaten verrassend goed waren.

Na de Inter-Indonesische conferentie in September 1949 richtten wij ons ook tot de organisaties der vrouwen in de gebieden buiten Java. Daar bleek een waar enthousiasme te bestaan om zich aan te sluiten. Juist door de daartoe nodige veelomvattende arbeid werd een *Badan Kontak Permusjawaratan Indonesia* opgericht, geen organisatie, doch een bureau voor het leggen van contacten en het uitwisselen van gegevens. Met die reusachtige documentatie zijn we nog bezig.

Er is nu ook een afdeling voor vrouwenaangelegenheden bij het ministerie van Onderwijs, Opvoeding en Cultuur ingesteld, die zich ten doel stelt de vrouwen in organisatorisch en individueel opzicht te steunen bij de opbouw van de maatschappij en die ook contacten met de vrouwenorganisaties in het buitenland legt.

Zoals gezegd, de moeilijkheden zijn bijna onoverkomelijk. De desavrouw weet niet wat haar rechten en verplichtingen zijn en in vele goede Islamgezinnen weet de vrouw werkelijk niet wat de Koran heeft bepaald. En de arbeidende vrouw? U kunt wel begrijpen wat het zeggen wil, dat er slechts één of twee vrouwelijke inspectrices zijn.

Wij trachten dit door kadervorming te verbeteren, maar het zal nog wel enige tijd duren, voor we van vooruitgang kunnen spreken. Een aardig resultaat is wel het oprichten van een kindercrèche bij de Negresco-fabriek in Jogja. Er zijn veel fabrieken en ondernemingen met 80% arbeidsters. Het oprichten van kindercrèches lijkt mij onontbeerlijk. Maar praat u me nog niet van actie in het groot", aldus besloot mevrouw mr Maria Ulfah Santoso het onderhoud.

De organisatie van Indonesische vrouwen, de „Kongres Wanita Indonesia" zal van 24–28 November a.s. in congres te Djakarta bijeenkomen onder leiding van mevrouw Kumpul. De bijeenkomst zal worden gesplitst in het eigenlijke Kowani-Congres en de conferentie van het contactlichaam, de Badan Kontak.

Tot de voornaamste agendapunten behoren de prae-adviezen inzake de algemene verkiezingen en de herziening van de Indonesische vrouwenorganisatie. Op de openbare vergaderingen zal worden gesproken door afgevaardigden van de „Women's International Democratic Federation" uit Frankrijk, Nederland en de Chinese Volksrepubliek.

De vrouw in het batikbedrijf

De vrouw speelt een bijzondere rol in de batikindustrie. In Midden-Java, bijvoorbeeld in Solo, Jogja en Ponorogo, zijn de meeste bedrijven in handen van vrouwen, terwijl men haar, behalve als eigenares, ook als verkoopster, tussenhandelaarster en arbeidster aantreft.

Volgens de oude Javaanse traditie werd bij de nationale dracht gebruik gemaakt van „kains", geweven stoffen, die met een aantal vastgestelde motieven gebatikt waren. In adellijke kringen vooral bestonden nauwkeurige voorschriften welke motieven en kleuren door de adel, welke door ambtenaren en welke door het gewone volk gebruikt mochten worden. Bovendien bestonden er bijzondere voorschriften voor de feestkledij, bij huwelijk en voor hofceremoniën. Sommige motieven mochten niet door willekeurige personen gedragen worden. Met andere soorten mocht men het paleis niet betreden. Kortom, de kain-batik was een deel van de Javaanse traditie.

In alle lagen van de maatschappij bestond er dus een behoefte aan bekwame batiksters. Daardoor is in adellijke kringen het gebruik ontstaan de dochters voor wie toen nog geen scholen bestonden en die zich niet met de huishouding mochten bezighouden, het batikken te laten leren. Langzamerhand werd dit een gevestigde traditie en behoorde het tot de goede opvoeding van een meisje uit hogere

kringen om zich behalve in de serimpi-dans ook in het batikken te bekwamen.

Aanvankelijk een fraai handwerk van de vrouwen uit adellijke families, werd het batikken — door de grote behoefte — eveneens hoe langer hoe meer door vrouwen van lagere stand beoefend. Men moet bedenken dat de kain deel uitmaakte van de Javaanse nationale dracht. De zogenaamde „kain-tenun" of „kain-lurik", een eenvoudig geweven stof zonder motieven, die door de lagere standen werd gedragen, geraakte op de achtergrond, toen de Twentse katoentjes, natuurlijk een stuk goedkoper, hun intree deden.

In verband met de grote vraag kwamen vele batiksters er toe meisjes van eenvoudige stand als leerling aan te nemen en, na een opleiding, in huis of werkplaats te werk te stellen.

Door de goede winsten en de mogelijkheden van het moderne verkeer, waardoor het batikwerk ook buiten de woonplaats verkocht kon worden, ontwikkelde zich deze oorspronkelijke huisnijverheid langzamerhand tot echte batikbedrijven.

De steeds groeiende behoefte en het feit, dat de handbatik veel tijd kostte, zodat de productie beperkt was, leidde tot een nieuwe uitvinding, de „kain-tjap", kains welke met batikmotieven bedrukt waren door middel van een soort stempel, met welk procédé men de productie kon vertienvoudigen. Sommige bedrijven bereikten een maandelijks productie van 5000 stuks. Toen deze methode ingang vond en zich langzamerhand een volledige batikindustrie ontwikkelde, werden er ook mannen in het proces betrokken.

Door de batikindustrie werd de vrouw eveneens in de handel betrokken. Zij moest afnemers zoeken, contact onderhouden met tussenhandelaren en leveranciers van verfstoffen. Zij hield zich dus niet alleen met de vervaardiging, maar tevens met de distributie bezig. Dikwijls zag men de echtgenoten van deze vrouwelijke ondernemers in ondergeschikte betrekkingen als mandur (opzichter) of schrijver. Na de invoering van de bedrukte batik kwamen sommige bedrijven in handen van mannen. Waar vrouwen aan het werk waren, had steeds een vrouw de leiding, behalve in de ondernemingen van Arabieren en Chinezen. In Jogja en Solo, centra der batikindustrie, zijn 90 % van de batikhandelaren vrouwen, die dagelijks honderden kains in omloop brengen, waarbij — door de hoge prijzen — duizenden guldens door hun handen gaan.

In de tijd van Linggadjati en Renville staken vele handelaren de demarcatielijn over, met het daaraan verbonden risico. In die tijd deden in Solo en Jogja de mannen de huishouding, terwijl de vrouwen de

koopwaar ter markt brachten. Dat de handel winstgevend was, bleek wel uit de sieraden, die deze ondernemende dames droegen en waar ministersvrouwen van zouden dromen. Een senator toucheert f 20,— zittingsgeld per dag, maar deze vrouwen verdienden het dubbele in één uur, zonder Marx, zonder New Deal of Truman-doctrine. Ook in de desa was de batikhandel geheel in handen van vrouwen. Zo groot was de hegemonie van de vrouw in deze branche, dat bij het overlijden van een vrouwelijke ondernemer, de echtgenoot zelden in staat was het bedrijf voort te zetten.

Wel is waar heeft de „kain-tjap” de oorspronkelijke batikkunst, „batik-tulèn”, enigszins in de verdrukking gebracht, maar zij zal haar nooit kunnen vervangen, omdat er steeds vraag zal blijven naar het echte handwerk. Daarom is de positie van de vrouw in deze nijverheid altijd gewaarborgd. In geen enkel ander bedrijf zal men in Indonesië een vrouw aan het hoofd zien staan.

De arbeidsvoorwaarden van de vrouwelijke arbeiders in de batik-industrie zijn betrekkelijk gunstig. Een sigarettenrolster in Kudus verdient f 1,— per dag, een batikster f 1,75. Ook psychologisch is haar positie gunstiger, daar het batikwerk beter met de vrouwelijke aard overeenkomt.

In het batikrapport van 1930 werden enige wantoestanden in de batik-bedrijvenesignaleerd. Ook nu zijn de sociale toestanden nog verre van volmaakt. De vooruitgang, vooral de invoering van de kain-tjap, de ontwikkeling van klein-bedrijf tot industrie dus, heeft excessen teweeggebracht, waaraan het Ministerie van Arbeid aandacht dient te besteden.

De vrouwelijke ondernemers hebben over het algemeen een geringe ontwikkeling. Een van de eerste vereisten is haar een voldoende algemene kennis bij te brengen en inzicht in eenvoudige economische vraagstukken, omdat concurrentie te duchten is van Chinezen en Arabieren. Het is te hopen dat de vrouw een voorname rol zal blijven spelen in de batikindustrie.

S. Muslimah

Uit: *Mimbar Indonesia* van 7 Oct. 1950

Kinderzorg

Ongeveer 12000 kinderen uit het gehele land zijn ondergebracht in kindertehuizen, maar er zwerven nog duizenden op straat, die bedelen en stelen, geen zedelijke normen kennen en dreigen op te groeien tot volkomen a-sociale mensen. De meesten van hen hebben nog nooit geluk gekend: zij kennen alleen oorlog, armoede, honger en dakloos-

heid; zij zijn losgescheurd van familie, tehuis en bekenden. Deze kinderen moeten naar een normaal leven worden teruggebracht. In een normaal milieu moeten zij worden verzorgd en gelegenheid krijgen om kennis en bekwaamheid op te doen om zich tot nuttige leden van de maatschappij te ontwikkelen.

Voor deze verwaarloosde jeugd is de Dienst voor Kinderzorg ingesteld. Ongeveer 12000 kinderen zijn reeds ondergebracht in meer dan 170 tehuizen; 8000 kinderen staan onder direct toezicht van de dienst, terwijl de verzorging van de overige 4000 is overgelaten aan particuliere organisaties. De dienst ressorteert onder het Ministerie van Sociale Zaken, dat verschillende problemen in groter verband onderzoekt en algemene instructies geeft. De uitvoering geschiedt door plaatselijke kantoren voor sociale zaken, die sociale werkers ter beschikking hebben ten het contact te onderhouden met de kindertehuizen. Zij verlenen steun bij het oprichten van dergelijke instituten en brengen rapport en advies uit aan het bovengenoemde ministerie.

Uit: *Penjuluh Sosial* van Juli 1950

Een jongensstad bij Djakarta

Het grootste probleem bij de verzorging van verwaarloosde kinderen is de vraag hoe zij ten goede beïnvloed kunnen worden. Door alle ellende, die zij hebben doorgemaakt, zijn zij vol achterdocht en vrees, zij voelen zich verraden en veronachtzaamd en hebben alle vastheid in hun leven verloren. De verzorging moet dit wantrouwen wegnemen en de kinderen weer een gevoel van vastheid en veiligheid geven. Zonder dat is iedere poging tot beïnvloeding nutteloos.

De kleine zwervers hebben maanden en soms jarenlang geheel voor zichzelf moeten zorgen, vaak met stelen, zwarthandelen en bedelen. Wanneer zij plotseling in een fraai tehuis worden ondergebracht en volledige verzorging genieten, zullen zij die verandering als iets onbegrijpelijks ervaren.

Zij zijn blij met kleding en geregelde voeding, maar alle andere regelingen zullen langzamerhand als een druk en een beperking van hun bewegingsvrijheid worden gevoeld en dikwijls zullen zij proberen weg te lopen.

Voor de zwervende kinderen van Djakarta heeft men nu een experiment ondernomen. Het Ministerie van Sociale Zaken heeft de beschikking gekregen over de gebouwen, vroeger als militair rusthuis gebruikt, op het vuurtoreneiland Edam, een van de Duizend Eilanden in de

baai van Djakarta, welke gebouwen ruimte bieden voor honderden personen.

Het eiland meet 1000 bij 600 meter en is bedekt met bomen, struikgewas en hoog gras, doorsneden van vele paadjes. In deze mooie omgeving kunnen de kinderen zich vrij bewegen, zonder dat zij de gelegenheid hebben om weg te lopen.

Een eerste groep van 50 jongens van 12 tot 16 jaar woont al enige tijd op het eiland. De gebouwen waren vervallen, maar dat was een gunstige omstandigheid, want men heeft de jongens zelf aan het werk gezet om hun huis op te knappen. Na enkele weken voelden zij zich volkomen thuis en er werd hard gewerkt. Reparaties werden uitgevoerd, huis en omgeving schoongemaakt. Er is een dagverblijf ingericht, waar zij kunnen lezen en spelen. Een vijftienjarige jongen fungeert als kok. Deze werkgroep van 50 jongens zal voorlopig de kern van de gemeenschap uitmaken, terwijl van tijd tot tijd nieuwe kleine groepen van kinderen naar Edam gezonden zullen worden. In begin Juli arriveerde een groepje van 25 jongens en werd door de werkgroep met gejuich ontvangen. De kinderen voelen zich hier op hun gemak en tevreden. Dat zeggen zij zelf, maar het blijkt ook uit het feit, dat verschillenden, na een bezoek van hun ouders, toch op Edam wilden blijven.

Het experiment is nog maar in een beginstadium en het resultaat zal voor een groot deel afhangen van de leiding. Vele dingen moeten nog geregeld worden, maar wij hopen dat het vuurtoreneiland een baken zal zijn voor de verwilderde jeugd en dat het hen naar een veilige haven zal voeren.

Uit: *Penjuluh Sosial* van Aug. 1950

Unicef-programma voor kindergezondheid

Voor het programma van de Unicef voor kindergezondheid in Indonesië is tot dusver reeds 1.950.000 dollar toegewezen, aldus verklaarde dr P. L. Nirula, het nieuwe hoofd van de missie in Indonesië, in een onderhoud met Aneta. Dr Nirula deelde mede, dat het gezondheidsprogramma is onderverdeeld in vier punten:

1. De bestrijding van aangeboren syphilis en framboesia (1.200.000 dollar). Aan deze ziekten lijdt ongeveer 15 % van de gehele bevolking; dit betekent dat ongeveer 12 miljoen personen een regelmatige behandeling van node hebben.

2. Zorg voor de gezondheid van moeder en kind. Hiervoor is tot

dusver 500.000 dollar toegewezen, terwijl door de Unicef-commissie in Indonesië een aanvullend bedrag van 600.000 dollar is aangevraagd.

3. Het zogenaamde „feeding program”. Onder dit programma, waarvoor 216.000 dollar reeds is toegewezen, wordt volle melk verstrekt aan zuigelingen en afgeroomde melk aan schoolkinderen. Voor dit programma is een aanvullend bedrag aangevraagd van 88.000 dollar.

4. Het toekennen van studiebeurzen, waarbij Indonesische krachten naar het buitenland worden gezonden voor het volgen van specialistenopleidingen op gezondheidsgebied. Voor dit programma is een bedrag van 34.000 dollar goedgekeurd.

De aanvragen voor aanvullende gelden worden op het ogenblik op het hoofdkwartier van de Unicef in New York bestudeerd.

Dr Nirula verwachtte, dat de uitvoering van het gehele programma ongeveer twee jaar zou vergen. De technische uitvoering van het Unicef-programma berust geheel in handen van Indonesische doktoren en hun assistenten.

Uit: *Indische Courant* van 4 Nov. 1950

Bond van Indonesische Artsen

De conferentie van Indonesische artsen van 22 tot 25 September in Djakarta heeft geleid tot een vernieuwing van organisatie en bestuur van de bestaande artsenvereniging.

„Ikatan Dokter Indonesia” (Bond van Indonesische artsen) is de nieuwe naam van de organisatie, die te Djakarta gevestigd zal zijn. In haar activiteit naar buiten zal zij streven naar contact en samenwerking met verenigingen en instituten, die hetzelfde doel nastreven. De Indonesische artsen, die nu reeds veertig jaren zijn verenigd in een historische organisatie (1911-1950) en die een werkzaam aandeel hebben gehad in de nationale vrijheidsstrijd, zullen voortgaan te streven naar verheffing van het peil van gezondheid en welvaart van het Indonesische volk en van de mensheid in het algemeen. Zij baseren hun streven op de Pantja Sila en op een hoge opvatting van de medische wetenschap en de beroepsmoraal.

Organisaties van buitenlandse artsen in en buiten Indonesië kunnen als buitengewone leden tot de Bond toetreden. Het nieuwe bestuur is als volgt samengesteld: prof. dr Sarwono, voorzitter; dr Pirngadi, vicevoorzitter; dr Suharto, secretaris; dr Ouw Eng Liang, penningmeester; dr Azis Saleh, dr Tan Eng Tie en dr Sinaga, leden.

Uit: *Merdeka* van 26 Sept. 1950

De film in Indonesië

Tot voor kort kon men nauwelijks van een nationale filmindustrie spreken. Het kapitaal was van den beginne af in handen van Chinezen en Nederlanders, evenals de import en de exploitatie van alle bioscopen. Weldra begon men de filmproductie zelf ter hand te nemen en ook hier namen Chinezen het initiatief. Met geïmproviseerde middelen werden de eerste films geproduceerd, alle ontleend aan Chinese verhalen. De afwerking, zoals wassen en kopiëren, moest nog in China geschieden. In deze films traden alleen Chinese acteurs op.

Weldra kwamen er Chinese filmexperts naar Indonesië, zoals de filmregisseur Wu Tsun en de cameraman Wong. Langzaam maar zeker kwam het succes en het duurde dan ook niet lang, of de eerste Indonesische toneelspelers wijdden zich aan de film.

De filmproductie was, zoals gezegd, in handen van vreemdelingen, maar overwegend in die der Chinezen, o.a. de familie Wong, de familie Tan en de familie The, die met familiekapitaal werkten. Men heeft zich veel moeite getroost het filmpeil zo hoog mogelijk op te voeren. Leden van de familie Wong bijvoorbeeld bezochten Amerikaanse filmstudio's om daar hun kennis uit te breiden. Zo gingen ook leden van de familie The naar Engeland om in de studio's van Arthur Rank ervaring op te doen. Hoofdzakelijk bepaalde men zich tot het meer technische gedeelte der filmproductie. Kreeg de film in Indonesië aanvankelijk haar krachten uit toneelkringen, langzamerhand ondervond men van intellectuele zijde ook meer belangstelling. Uit de journalistiek kwamen krachten voort, die later een belangrijke rol zouden spelen in de ontwikkeling der film: Andjar Asmara, Saerun, R. Inu, Perbatasari, Suska en anderen. Ook dr Gani, alias Kapau, zal men niet licht vergeten als filmacteur.

Ook voor Indonesië betekende de sprekende film een revolutionair keerpunt. Studio's vermeerderden zich en oude werden uitgebreid. In die tijd waren in Djakarta acht filmbedrijven gevestigd: de „Djawa Industrial Film (familie The), „Arif” (Nederlands bezit), „Tans Film”, „Star Film”, „Union Film”, „Golden Arrow”, „Oriental Film”, terwijl in Malang de „Majestic Film” werd opgericht.

Tijdens de Japanse bezetting moesten de filmbedrijven hun productie staken: er was slechts één studio, die onder contrôle van de Japanners mocht doorwerken. De hier vervaardigde films hadden natuurlijk

alle een propagandistische strekking. De meeste filmspelers gingen hun eigen weg, hoewel er natuurlijk ook waren, die zich voor dit propagandawerk van de „Sendenbu” (Japans propaganda-instituut) lieten gebruiken.

Het conflict met Nederland en de staatkundige verdeling die hier het gevolg was, hadden ook hun invloed op de filmproductie. In federaal gebied kwamen bijvoorbeeld weldra de studio's weer boven water. Deze waren de Wong en de Bros Film Cy, de Bintang Surabaya Film Cy, de Multifilm en de South Pacific Film Cy. Vanzelfsprekend bereikte men nog niet het peil van de vooroorlogse filmproductie: filmtechnisch moest men improviserend werken, daar het grootste deel van de filmapparatuur tijdens de Japanse bezetting vernietigd was. Toch zijn er sinds die tijd weer vele films in omloop gebracht.

Hoe was de stand in de R.I.? Hier was met hulp van het Ministerie van Voorlichting de B.F.I. (Berita Film Indonesia of Indonesisch Film Nieuws) opgericht, die haar studio te Solo had, onder leiding van de enige Indonesische expert op dit gebied, Sutarto. Hij wordt terzijde gestaan door de reeds genoemde cameraman Wong en de Koreaan dr Hujung.

De Nederlandse blokkade schiep grote moeilijkheden, maar desondanks kwam er in de Solose studio's heel wat tot stand. De B.F.I. bepaalde zich hoofdzakelijk tot journaals en documentaires, hetgeen voor de politieke strijd het meest noodzakelijk was.

Men moet bewondering hebben voor het werk der B.F.I., vooral als men bedenkt met welke primitieve middelen deze journaals en documentaires tot stand kwamen. In Jogja werd het „Cinema-Drama-Institute” opgericht met het doel een kader te vormen voor toneel en film. Of dit succes zal oogsten, zal de toekomst ons leren.

Asby

Uit: *Spektra* van 27 Febr. 1950

Filmliga Indonesië

Het bestuur van de Filmliga Indonesië heeft in een circulaire medegedeeld, dat het de organisatie van de Liga heeft overgedragen aan de studentenvereniging „Perhimpunan Mahasiswa Djakarta” (P.M.D.). Het secretariaat van de nieuwe Filmliga P.M.D. wordt vervuld door de heer E. Aulia, Djalan Diponegoro 57 te Djakarta.

Uit: *Spektra* van 27 Febr. 1950.

Nieuwe films

De stichting Hiburan Mataram, gevestigd te Jogja, is begonnen met de vervaardiging van een film „Antara Bumi dan Langit” (Tussen aarde en hemel) naar een toneelstuk van Armijn Pané. De film behandelt de liefde van een Indonesische arts voor een Indo-Europees meisje. (*Nieuwsgier* van 23 Oct. j.l. meldt, dat de keuze van de hoofdrolspeelster enige moeilijkheden oplevert, aangezien een Jogjaas of Soloos type niet gemakkelijk te vinden is. Red. *Cultureel Nieuws*). De rol van de dokter wordt gespeeld door Hersubeno, een student en een bekend lid van de P.M.D. (Perhimpunan Mahasiswa Djakarta of Studentenvereniging Djakarta). Productie en regie zijn in handen van dr Hujung, in de Japanse tijd als Hinatsu Eitaro bekendgeworden met enige toneelvoorstellingen. Voorts is Persari (Persatuan Sandiwara of Toneelvereniging) in haar studio Golden Arrow te Djakarta begonnen met de opnamen voor de film „Sedap Malam” naar een gegeven van Andjar Asmara. De maatschappij Bintang Surabaya legt de laatste hand aan een tweetal films „Bintang Surabaya 1951” (Ster van Surabaya 1951) en „Harum Manis” (Zoete Geuren) onder leiding van Fred Young. De firma Tan is zojuist gereed gekomen met de film „Tirtonadi” en de firma Wong Brothers is bezig met „Remong Batik” onder leiding van Henry Duarte.

Uit: *Pedomani* van 12 Sept. 1950.

Film over Jogja

Jogjase autoriteiten, onder wie de Paku Alam, verlenen hun medewerking voor het opnemen van de film door de Indonesian National Film Cy, die heten zal „Jogja onder de Nederlandse bezetting”. Voor het draaiboek zal de Paku Alam notities in bruikleen afstaan, die onder zijn berusting zijn, meldt de *Keng Po*.

Uit: *Nieuwsgier* van 27 Sept. 1950

Desabewoners voor de film

In het kader van de plannen van de Voorlichtingsdienst West-Java om toneel- en filmvoorstellingen te organiseren in verafgelegen desa's zijn Donderdagavond onder auspiciën van de Voorlichtingsdienst van het Regentschap Bandung dergelijke voorstellingen georganiseerd in Tjisarua. Ruim 3000 desabewoners woonden deze voorstelling bij. Het ligt in de bedoeling van de Voorlichtingsdienst om ook

de bewoners van verafgelegen desa's in aanraking te brengen met de producten van de moderne cultuur in dit land.

Uit: *A.I.D. De Preangerbode* van 10 Oct. 1950

„Zes uren in Jogjakarta”

Op de bestuursconferentie, die op 9 October te Jogja is gehouden, werd onder meer de medewerking besproken, die men diende te geven aan de vervaardiging van de film „Enam djam di Jogjakarta” (Zes uren in Jogjakarta), waarin de gebeurtenissen van de aanval op Jogja op 1 Maart 1949 in beeld gebracht zullen worden. De film wordt geproduceerd door de Perfini, welke maatschappij heeft verzocht om medewerking van gemeentebestuur, ambtenaren en ingezetenen. De plaatselijke militaire commandant heeft zijn ondergeschikten toegestaan alle nodige hulp te verlenen bij de vervaardiging van deze documentaire film.

Uit: *Nasional* (Jogja) van 11 Oct. 1950

Nieuwe film over Bali

Frank Phillips, opname-chef van de Home Service der B.B.C., heeft enige tijd in Indonesië vertoefd om de Engelse tekst te spreken bij Drakulic's nieuwe film „Bali, eiland der Goden”, die binnenkort in vier versies zal worden uitgebracht. Mr Jaap Kunst heeft de Nederlandse tekst gesproken. Voor de Indonesische versie wordt in overleg met de Indonesische regering nog een spreker gezocht. De film, semi-documentair, moet zeer interessant zijn. Zij is vrij van trucages of atelierromantiek. Van het dansen bij olielampenverlichting zijn nacht-opnamen gemaakt. De Balinezen hebben bij het maken van de film volledige medewerking verleend. (De Nederlandse première heeft op 8 December in het Indisch Instituut plaatsgehad. Red. *Cultureel Nieuws*)

Uit: *A.I.D. De Preangerbode* van 11 Oct. 1950

De film „10 November”

Op 19 October zijn te Surabaya de heren Kotot Sukardi en R. Jusuf Ganda Zainudin aangekomen; de eerste is scenarioschrijver van het Regeringsfilmbedrijf, de tweede cameraman.

Onder leiding van Sukardi zal een begin gemaakt worden met de opnamen voor de film „10 November”, een documentaire film over de geest van eenheid en strijdvaardigheid van het Indonesische volk in de strijd tegen de Britse troepen te Surabaya, die op 10 November

1945 begon en welke dag tot heldendag is geproclameerd. De opnamen zullen ongeveer tien dagen in beslag nemen.

Uit: *Merdeka* van 23 Oct. 1950

Het Staatsfilmbedrijf

In een interview met *Aneta* verklaarde de heer Harjoto, directeur van het Staatsfilmbedrijf, dat het bedrijf grondig zal worden gereorganiseerd. Zodra deze reorganisatie zijn beslag heeft, zal men alle krachten inspannen om films te maken ten behoeve van het Ministerie van Voorlichting.

Door het vertrek van een aantal buitenlandse krachten en gebrek aan materiaal staat het bedrijf thans voor grote moeilijkheden. Zowel de vervaardiging van journaals als van speelfilms en documentaires eist een betere organisatie en het werk van deskundigen.

Men is van plan buitenlandse krachten aan te stellen, voornamelijk Nederlandse, maar daarnaast ook Duitse en Amerikaanse.

Het zwaartepunt van de filmproductie zal moeten vallen op voorlichting en volksontwikkeling. Daarom zal men de Amerikaanse films, die louter uit winstbejag worden vervaardigd, niet als voorbeeld kunnen nemen, terwijl de Russische film te zwaar is voor het Indonesische publiek. Wel zal men zich kunnen spiegelen aan de Italiaanse methoden. In Italië bestaat een grondige en groots opgezette opleiding voor filmtechnici. In Jogja is indertijd door de Republiek Indonesia een stichting Cinedrama in het leven geroepen voor de opleiding van filmacteurs en deskundigen. Een dergelijk instituut is binnenkort in Djakarta te verwachten.

Het Staatsfilmbedrijf produceert minstens één journaal per week in opdracht van de Regering. Men is begonnen met de vervaardiging van journaals met Engelse tekst. Voor het jaar 1951 is een bedrag van 2 miljoen rupiah uitgetrokken voor de aankoop van materiaal.

Uit: *Merdeka* van 31 Oct. 1950

Filmcensuur wordt verscherpt

Verleden week heeft de filmkeuringscommissie in Djakarta een vergadering gehouden, waarin nieuwe richtlijnen zijn vastgesteld voor de filmkeuring, in verband met de nog onvoldoende veiligheid in het land. *Merdeka* verneemt, dat de films over cowboys en moorden voor publieke vertoning zullen worden geweigerd, indien het peil van deze films door knippen niet kan worden verhoogd. Voorts zullen worden

afgekeurd films van politieke strekking, die voor een bepaald land onaangenaam zijn, ten einde ongewenste complicaties te voorkomen. Er is vastgesteld dat films, waarin een reeks opnamen voorkomen van de Nederlandse koninklijke familie uit dezelfde overweging niet zullen worden vertoond, terwijl films met flitsen van de koninklijke familie kunnen worden vrijgegeven. Als voorbeeld van een film, die niet langer aanvaardbaar wordt geacht in verband met de onvoldoende veiligheid, wordt genoemd „Raiders of Ghost City”. Binnenkort zal de eerste na-oorlogse Russische film in Indonesië worden vertoond.

Uit: *Nieuwsgier* van 6 Nov. 1950

Suasana Indonesia

Onder auspiciën van het Staatsfilmbedrijf werd een film gedraaid voor de Djakartaanse pers: „Suasana Indonesia” (De toestand in Indonesië), zoals het filmverhaal heet, geeft het ontwikkelingsproces van Indonesië in de laatste tijd weer. Behalve binnen- en buitenlandse journalisten, was de minister van Voorlichting Pellaupessy aanwezig.

Uit: *Javabode* van 14 Nov. 1950

Tentoonstelling van beeldende kunst te Solo

Op Dinsdag, 17 October is te Solo op initiatief van de Himpunan Budaja Surakarta (Culturele Vereniging) een tentoonstelling geopend in tegenwoordigheid van plaatselijke autoriteiten en vele kunstliefhebbers.

De tentoonstelling bestaat uit drie afdelingen, schilderkunst, houtsneden en houtsnijwerk benevens decoratieve kunst. Er zijn ongeveer 30 stukken van 15 schilders tentoongesteld, o.a. van Basuki Abdullah, Sudjono Abdullah, Sudarno, Suleman, Sumartono, Suhardjo, Sajid, Sumardi, Sudjono en Sudarsono. De jongste exposerende kunstenaar is de schilder Srihadi Sudarsono, die 15 jaar oud is en wiens „Abi-manju” zeer de aandacht trekt: zijn werk vertoont een duidelijke vooruitgang in techniek vergeleken bij zijn vroeger werk.

Er zijn een aantal houtsneden van Susilo geëxposeerd, illustraties van een aantal bekende liederen; voorts houtsnijwerk van Bali, gebruikt als lambrizing enz., wajangschermen, houten wajangpoppen van Sajid en decoraties van Widosupomo. Voorts kan men borduurwerk in gouddraad van Danupinilih bewonderen.

Uit: *Merdeka* van 20 Oct. 1950

Gesprek met R. Banu Iskandar

Ongeveer drie maanden geleden werd in Oost-Java een Consulaat voor Cultuurzaken opgericht, gevestigd in het gebouw van Onderwijs aan Gentengkali. Dit consulaat voor Cultuurzaken ressorteert onder de Kementarian Pengadjaran, Pendidikan dan Kebudayaan (Ministerie van Onderwijs, Opvoeding en Cultuur). Vanmorgen hadden wij een gesprek met het hoofd van het Consulaat voor Oost-Java, de heer R. Banu Iskandar, die zojuist uit Jogja is teruggekeerd, waar hij besprekingen heeft gehad over diverse aangelegenheden betreffende zijn kantoor.

„Het ligt in de bedoeling”, aldus de heer Banu Iskandar, „in de toekomst over geheel Indonesië consulaten voor cultuurzaken te vestigen. Op het ogenblik zijn er twee werkzaam, namelijk één in West-Java en één hier. Verder zijn in oprichting consulaten voor Zuid-Sumatra en voor Oost-Sumatra. De vestiging van dergelijke consulaten voor cultuurzaken geschiedt volgens een oud plan van de R.I. Het is na de totstandkoming van de eenheidsstaat door de Centrale Regering overgenomen en zo vinden er op het ogenblik besprekingen plaats over de verdere uitwerking”.

„Wat is de taak van zo'n consulaat?”

„Laat ik u eerst vertellen, dat wij rechtstreeks onder de derde afdeling van het Ministerie van Onderwijs staan, de afdeling Cultuur. Onze taak is drieërlei en daarvoor hebben wij drie afdelingen, namelijk de afdeling Purbakala (oudheidkundige dienst), de Balai Bahasa (taalkundige afdeling) en Kesenian (afdeling kunst). U weet dat het de bedoeling is het nationale onderwijs te baseren op de nationale cultuur. Alvorens men dit kan doen, dient men door middel van cultuurstudie een grondslag te vormen voor de opvoeding. Het is duidelijk, dat wanneer de cultuur grondslag der opvoeding is, er veel aan gedaan moet worden. Tot nu toe is dat niet het geval geweest. De achter ons liggende jaren hebben daartoe geen gelegenheid gegeven, maar onze begroting voor 1951 bijvoorbeeld is reeds een stuk ruimer dan die van dit jaar. Deze begroting is thans in bespreking op het ministerie. Natuurlijk is het niet de bedoeling dat de overheid cultuur maakt. Dat kan nooit. Maar wel kan de overheid leiding geven, kanaliseren en propageren. Er is bijvoorbeeld een Academie voor Beeldende Kunsten te Jogja opgericht, terwijl er in Solo een conservatorium „Krawitan” bestaat, waar gelegenheid wordt geboden de gamelan-muziek op wetenschappelijke basis te onderwijzen. Het zal onze taak zijn, de kunst zich harmonisch te laten ontwikkelen en

haar — en dat is heel belangrijk — universeel te maken. Wij moeten de kunst democratiseren, zodat bijvoorbeeld de kunst der hoven tot het volk gebracht wordt. Zo wordt voorkomen, dat ze langzamerhand een antieke, steriele kunst wordt. Aan de andere kant moeten wij bij de democratisering waken voor vulgariteit. Daarnaast wordt een studie gemaakt van de kunst in de verschillende delen van Indonesië met het doel om te komen tot de opbouw van een representatieve Indonesische kunst voor het gehele land. Zo is dit bijvoorbeeld ook het doel van de studies welke de taalkundige afdelingen der consulaten moeten verrichten. Wetenschappelijk taalonderzoek van de in Indonesië gesproken talen moet straks leiden tot de opbouw van de Indonesische taal.”

„U noemde zojuist de afdeling Oudheidkundige Dienst. Is dit een nieuw opgerichte dienst of bedoelt u daarmee de vroegere Oudheidkundige Dienst?”

„Het is de vroegere dienst die nu ook ressorteert onder het Ministerie van Onderwijs en speciaal onder de afdeling Cultuur. Het werk van deze dienst heeft een tijdlang feitelijk stilgestaan, maar wij hebben nu plannen voor de opbouw van de musea in Truwulan, Malang, Modjokerto en Blitar. Het volgende jaar zullen de oude beelden uit het Hindutijdperk van het museum te Blitar, die in de Japanse bezettingstijd in de grond zijn verstopt, weer opgegraven worden. Intussen zijn er een paar vondsten gedaan een maand of twee, drie geleden, in Slemang bij Jogja en bij de Borobudur, waar oude goudstukken werden „opgegraven”.

De heer Banu Iskandar deelde nog mede dat de consulaten voor cultuurzaken gebukt gaan onder een groot tekort aan deskundig personeel. Het zal wellicht wat beter worden, wanneer de samensmelting van de R.I.- en R.I.S.-diensten, waaraan nu gewerkt wordt, voltooid zal zijn, maar ook dan nog zal men buitenlandse deskundige krachten nodig hebben. Zo ligt het bijvoorbeeld in de bedoeling ir Maclaine Pont, die thans in Nederland vertoeft, voor de Oudheidkundige Dienst te laten terugroepen. De heer Maclaine Pont is een kenner van de bouwstijl van Modjopahit. Het museum van Truwulan is destijds door hem in die stijl gebouwd. Bovendien beschikte hij over allerlei gegevens over het oude rijk van Modjopahit, die hier verloren zijn gegaan. Wij zouden hem graag terug willen hebben, aldus de heer Banu Iskandar.

Uit: *De Vrije Pers* (Surabaja) van 1 Nov. 1950

Literatuur over Indonesische taalkunde
(1945–1950)

- Alisjahbana, mr S. Takdir: Tatabahasa baru Bahasa Indonesia I. Djakarta, Pustaka Rakjat, 1949.
- Berge, J. J. ten: Maleisch. Heerlen, Limburgsch Dagblad, 1946, 3de druk.
- Boer, D. W. N. de: De Indonesische aanvulling van het Maleise woordenboek, in het bijzonder de zgn. Kata Istilah, vaktechnische termen en uitdrukkingen. Leiden, E. J. Brill, 1949.
- Croes, H. C., H. M. Duin en A. van Dijk: Bahasa Indonesia. Eenvoudig leerboek voor praktijk en schoolgebruik. Groningen, J. B. Wolters, 1950, 3de druk.
- Daroewenda, R. J. J. M. D.: Melajoe oemoem. Universeel Maleis. Nijmegen, Centrale Drukkerij, 1945.
- Drewes, prof. dr J. B.: Van Maleis tot Bahasa Indonesia (Intreerede Leiden). Leiden, E. J. Brill, 1948.
- Dussen, W. J. van der — en D. J. Duynhouwer: Soendaas voor de praktijk. 's-Gravenhage, W. van Hoeve, 1950, 3de druk.
- Effendi Usman: Pedoman peladjaran bahasa Indonesia. Djakarta, Pustaka Rakjat, 1949.
- Emanuel, H. W.: Selamat Udjian. Buku pembantu menempuh udjian. 's-Gravenhage, Eigen uitgave s.d. (1949)
- Emeis, M. G.: Vorm en functie in klassiek en modern Maleisch, Diss. Utrecht, J. Winters, 1945.
- Idem: Inleiding tot de Bahasa Indonesia. Groningen-Djakarta, J. B. Wolters, 1949, 3de druk.
- Esperanto-Indonesia. Bandung, Sumber Pengetahuan, s.d.
- Fokker, dr A. A.: Beknopte Maleise Grammatica. Groningen, J. B. Wolters, 1948, 3de druk.
- Harahap, E. St.: Sedjarah Bahasa Indonesia. Djakarta, Eigen uitgave, 1947.
- Idem: Kamus Indonésia Ketjik. Bandung G. Kolff, 1950, 3de druk.
- Jacobs, Dolores: Stenografie voor de Maleise taal. Utrecht, St Gregorius-huis, 1948.
- Kersten, J.: Balische Grammatica. 's-Gravenhage, W. van Hoeve, 1948.
- Klinkert, H. C.: Nieuw Nederlands-Maleis Woordenboek. Leiden, E. J. Brill, 1947.
- Kramer Sr, A. L. N.: Kamoés Indonésia. Indonesisch-Nederlands en Nederlands-Indonesisch. 's-Gravenhage—Djakarta, G. B. van Goor, 1948.
- Idem: Bahasa Indonesia. Beknopt overzicht der spraakkunst. 's-Gravenhage—Djakarta, G. B. van Goor, 1949.
- Idem: Apakah Indonesianja? 's-Gravenhage-Djakarta, G. B. van Goor, 1950, 3de verm. druk.
- Latief Abdul Karim: Grimm's pocket dictionary (Indonesian-English and English-Indonesian). Medan, Gedong Pustaka, 1949.
- Mees, C. A.: Maleise Spraakkunst. 's-Gravenhage enz., G. C. T. van Dorp, 1946

Mees, C. A.: Tatabahasa Indonesia. Bandung, G. Kolff, 1950.

Meyenfeldt, F. H. von: Nieuw Maleis Studie- en Woordenboek. Leerboek voor de praktische beoefening van de beschaafde spreek- en schrijftaal volgens een nieuwe woord- en beeldmethode. 's-Gravenhage, Succes, 1949.

Mulder, J. A.: Het Indonesisch-Arabisch Schrift. Eenvoudige theorie en een stel oefeningen enz. Groningen-Djakarta, J. B. Wolters, 1949.

Nimpoeno, Raden S. — en H. J. Nauta: Tjara Djawi, Groningen-Djakarta, J. B. Wolters, 1947, 3de druk.

Nur, B. M. — en W. J. S. Poerwadarminta: Bahasahu. Kitab peladjaran Bahasa Indonesia untuk sekolah rendah. Amsterdam, W. Versluys, 1949, dl I en IA. Idem: Bahasahu petundjuk umum. Keterangan dan pendjelasan tentang peladjaran bahasa dalam buku bahasa. Amsterdam, W. Versluys, 1949.

Pernis, H. D. van: Woordenboek Bahasa Indonesia-Nederlands. Groningen-Djakarta, J. B. Wolters, 1950.

Pigeaud, Th.: Zakwoordenboekje Nederlands-Javaans en Javaans-Nederlands. Groningen-Djakarta, J. B. Wolters, 1948.

Poerwadarminta, W. J. S. — en dr A. Teeuw: Indonesisch-Nederlands Woordenboek. Groningen-Djakarta, J. B. Wolters, 1950.

Post Sr, A. Egges: Indonesische Woordenlijst met beknopte spraakkunst. 's-Gravenhage-Djakarta, G. B. van Goor, 1948.

Rambitan, M. H.: Levend Maleis. Elementaire Bahasa Indonesia. Groningen, P. Noordhoff, 1948.

Ronkel, Ph. S. van: Maleis Woordenboek. 's-Gravenhage-Djakarta, G. B. van Goor, 1947, 5de druk.

Ro'is, J. M. Arsat: De eerste stap naar de Bahasa Indonesia. Amsterdam. Eigen stencildruk, 1949.

Sanders, F. B.: Grote leercursus voor zelfonderricht in de Maleise taal enz., Amsterdam, Gebrs Graauw, 1947, 2de druk.

Uhlenbeck, E. M.: De tegenstelling Krama—Nogoko. Haar positie in het Javaanse taalsysteem (Intreerede Leiden). Groningen-Djakarta, J. B. Wolters, 1950.

Visser, B. J.: De Maleise taal. Djakarta, G. C. T. van Dorp, s.d.

Weiss, H.: Handleiding bij de studie van de Maleise taal. Rotterdam, Wyt, 1945, 2de druk.

Wilkinson, R. J.: An abridged Malay-English Dictionary (Romanised). Revised and enlarged by A. E. Coope, London, Macmillan, 1948 7th ed.

De Stichting voor de Culturele Samenwerking, opgericht op 26 Februari 1948, stelt zich ten doel overzee de kennis van en het contact met de Westerse cultuur speciaal in haar Nederlandse vorm te stimuleren, terwijl omgekeerd hetzelfde in Nederland zal worden nagestreefd ten aanzien van Indonesië, Suriname en de Nederlandse Antillen.

